

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

NSOSTK14

2017

Emma Mäkinen, Niina Virtanen

TALOUDENHALLINNAN TYÖKIRJA

– turvapaikanhakijataustaisten nuorten kanssa
tehtävän työskentelyn tueksi

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

2017 | 103

Tiina Laakso

Emma Mäkinen ja Niina Virtanen

TALOUDENHALLINNAN TYÖKIRJA

- turvapaikanhakijataustaisten nuorten kanssa tehtävän työskentelyn tueksi

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tuotoksena on taloudenhallinnan työkirja turvapaikanhakijataustaisille nuorille ja heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille. Työkirja on tuotettu Sata omenapuuta –hankkeelle. Hankkeelle tehdään yhteensä viisi kehittämistyötä, joiden tuotoksina ovat eri elämänhallinnan osa-alueisiin painottuvat työkirjat. Näistä kootaan yhtenäinen elämänhallinnan työkirja syksyn 2017 aikana. Oma kehittämistyömme on kuitenkin saanut alkunsa kesällä 2016 ja päättynyt osaltamme kevään 2017 aikana.

Kehittämistyöllämme on kolme suurempaa tavoitetta. Näitä ovat kokonaisuuden luominen, joka palvelee sekä Sata omenapuuta -hankkeen tavoitteita että tulevaa elämähallinnan työkirjakokonaisuutta. Tavoitteena oli myös saada aikaan työkirja, joka hyödyttää sekä asiakkaita että työntekijöitä ja toimii apuvälineenä ohjauksessa. Tämän lisäksi asiakkaiden osallisuus ja sen lisääminen oli yksi tärkeimmistä tavoitteista työllemme.

Kehittämisprosessimme eteni sujuvasti sisältäen alun suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja viimeistelyn. Kehittämistyössä on toteutettu neljä teemahaastattelua, jotka toimivat merkittävänä menetelminä työmme kannalta. Haastattelimme Sata omenapuuta –hankkeen yhteyshenkilöä, erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n eli työelämäyhteistyökumppanimme vastaavaa ohjaajaa sekä kahta EHJÄ ry:n asiakasta. Haastatteluista nousi esille erilaisia teemoja, jotka ohjasivat työtämme eteenpäin. Kehittämistyöstämme keräsimme kyselyn avulla palautetta sekä Sata omenapuuta -hankkeelta että EHJÄ ry:n työntekijöiltä ja asiakkailta. Keräämämme palaute antoi meille rakentavan palautteen lisäksi keinoja pohtia jatkokehittämismahdollisuuksia.

Kehittämistyön tuotos eli taloudenhallinnan työkirja pohjautuu aikaisempiin materiaaleihin, laatimiimme ja toteuttamiimme teemahaastatteluihin sekä teoretiseen tietoon. Työkirja on sähköisenä versiona, mutta ideana on sen tulostaminen sekä käyttö paperisena versiona lähinnä sen vuoksi, että työkirjan sisältöä on helpompi käydä läpi paperilla. Sata omenapuuta –hanke julkaisee lopullisen työkirjan syksyllä 2017.

ASIASANAT:

Turvapaikanhakija, nuori, yksintullut, taloudenhallinta, työkirja

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social services

2017 | 103

Tiina Laakso

Emma Mäkinen and Niina Virtanen

WORKBOOK OF ECONOMY MANAGEMENT

- for working with adolescents with an asylum seeker background

This thesis is a functional development project. The delivery of it is a workbook which focuses on economy management for adolescents with an asylum seeker background and for professionals working with them. The workbook is composed for Sata omenapuuta –hanke (One Hundred Apple Trees –Project). There is going to be a total of five functional development projects and the deliveries of them are workbooks focusing on different themes of coping. In autumn 2017 those workbooks are compiled as one workbook focusing on coping. Our own functional development project has begun in summer 2016 and ended in spring 2017.

Our development project had three main goals. One of them was to serve the goals of Sata omenapuuta –hanke and also the upcoming workbook focusing on coping. Our goal was also to create a workbook which is going to benefit the clients and the employees and also be used as an aid in guidance. The clients involvement and the increasing of it was one of the main goals of our development project.

Our development process proceeded fluently including planning, execution, evaluation and finishing. There were four theme interviews used in this development project which were significant methods in this project. We interviewed the point of contact of Sata omenapuuta -hanke, the main social instructor of our cooperation partner EHJÄ ry and two clients of EHJÄ ry. The feedback of our project was asked from Sata omenapuuta –hanke and the clients and employees of EHJÄ ry by using inquiry. Furthermore, the inquiry gave us constructive feedback and also many means to ponder the ways to develop our project forward.

The delivery of this development project is a workbook of economy management which is based on former materials, our theme interviews and theory information. The workbook is in a electronic version but the idea of it is to print it and use it as a paper version mostly because the content is more applicable that way. Sata omenapuuta -hanke publishes the final workbook in autumn 2017.

KEYWORDS:

Asylum seeker, adolescent, unaccompanied, economy management, workbook

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämistyön tausta ja tarve	8
2.2 Toimeksiantaja ja yhteistyökumppani	9
2.3 Kehittämistyön tavoitteet	10
3 TURVAPAIKANHAKIJAT AUSTAISET NUORET KOTOUTUMASSA SUOMEEN	13
3.1 Alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat	13
3.2 Maahanmuutosta Suomessa	14
3.3 Turvapaikanhakuprosessi	16
3.4 Nuoren yksintulleen turvapaikanhakijan kotoutuminen ja kotouttaminen	17
4 ELÄMÄNHALLINTA JA SEN OSA-ALUEENA TALOUDENHALLINTA	20
4.1 Turvapaikanhakijataustaisten nuorten elämönhallinta ja identiteetti	20
4.2 Voimaantuminen ja osallisuus turvapaikanhakijataustaisten nuorten elämönhallinnassa	21
4.3 Elämönhallinnan haasteet ja sen tukeminen	23
4.4 Turvapaikanhakijataustaisten nuorten taloudenhallinnan tukeminen	25
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	27
5.1 Kehittämisprosessin aikataulu ja vaiheet	27
5.2 Kehittämismenetelmät	32
5.3 Aineiston analysointi sekä hyödyntäminen	37
6 TALOUDENHALLINNAN TYÖKIRJA	40
6.1 Työkirjan sisällöstä	40
6.2 Työkirjan muoto	42
6.3 Työkirjan aihealueet ja käyttö	43
7 ARVIOINTI JA POHDINTA	48
7.1 Tuotoksen arviointi	48
7.2 Prosessin arviointi	51
7.3 Pohdinta	54
LÄHTEET	57

LIITTEET

- Liite 1. Tarjouspyyntö
- Liite 2. Haastattelu työntekijöille
- Liite 3. Haastattelu asiakkaille
- Liite 4. Palautekysely
- Liite 5. Taloudenhallinnan työkirja

KUVAT

- Kuva 1. Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä (Sotkanet 2016). 14
- Kuva 2. Viima ja take away-kahvikuppi. 41
- Kuva 3. Ohjaaja saa antaa palautetta nuorelle. 47

1 JOHDANTO

Vuoden 2015 aikana Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseisenä vuotena yksintulleita alaikäisiä lapsia ja nuoria saapui Suomeen myös paljon. Heidän kotoutuminen Suomeen voi olla haastavaa, mutta sen onnistumiseen pyritään tasavertaisen aseman mahdollistamisella. Turun ammattikorkeakoulun koordinoiman Sata omenapuuta -hankkeen puitteissa tarjottiin opinnäytetyöaiheita, jotka käsitelisivät yksintulleiden alaikäisten kotouttamista ja integroitumista. Sata omenapuuta -hankkeen tavoitteiden pohjalta kehittämistyömme hahmottui tarkemmaksi ja laajemman työkirjakokonaisuuden toteutus alkoi muotoutua. Sata omenapuuta -hankkeen kautta saimme työelämän yhteistyökumppaniksemme erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n, jonka työntekijöiden kanssa teimme yhteistyötä kehittämistyömme edetessä. EHJÄ ry:n asiakkaat olivat kehittämistyömme kohderyhmää, joten heidän osansa kehittämistyön eri vaiheissa olivat merkittäviä.

Kehittämistyömme avulla kartoitettiin turvapaikanhakijataustaisten nuorten tietoja, taitoja ja tarpeita taloudenhallinnan osa-alueella. Edellä mainitun kartoituksen pohjalta tarkoituksena on ollut luoda kokonaisuus, jonka avulla voidaan tukea nuorten taloudenhallinnan kokonaisuuden ymmärtämistä sekä opastaa heitä taloudenhallintaa koskevissa asioissa. Nuorten osallisuus on ollut merkittävässä roolissa koko kehittämistyön ajan. Osallisuus on näkynyt muun muassa siten, että otimme nuoret kehittämistyöhömme mukaan haastatteleamalla heitä, antamalla työkirjan heille testattavaksi, keräämällä heiltä palautetta siitä ja lopuksi muokkaamalla työkirja viimeiseen muotoonsa asiakkaiden antamien palautteiden perusteella. Täten nuoret saivat olla itse vaikuttamassa heille suunnatun työkirjan sisältöön alusta asti.

Tämä raporttimme pitää sisällään kehittämistyömme oleelliset asiat. Kehittämistyön lähtökohdat antavat pohjan koko idean syntymiselle, joten alussa määrittelemme työn taustaa ja tarpeita. Samaisessa luvussa kerromme toimeksiantajasta sekä työelämän yhteistyökumppanista tarkemmin sekä määrittelemme kehittämistyön tavoitteet tarkemmin. Tietoperusta toimi pohjana työllemme, joten luvut 3 ja 4 käsittelevät kohderyhmäämme sekä heidän elämänhallintaansa.

Käyttämistämme kehittämismenetelmistä, toteutuneesta aikataulusta sekä dokumentoinnista kerromme luvussa 5. Luvussa 6 puolestaan käsittelemme taloudenhallinnan työkirjan sisältöä ja perusteluja sen muodolle. Raportin loppupuolelme kerromme saa-

dusta palautteesta ja arvioimme tuotostamme sekä omaa työskentelyämme prosessissa. Samaisessa kappaleessa pohdimme työmme jatkokehittämismahdollisuuksia ja pohdimme kokonaisuudessaan kehittämistyötämme. Kehittämistyömme tuotos, Taloudenhallinnan työkirja, on löydettävissä tämän raportin lopussa olevista liitteistä (katso liite 5.)

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistyön tausta ja tarve

Suomessa on paljon kotoutumisvaiheessa olevia nuoria, mikä tarkoittaa sitä, että näiden nuorien on opittava uuden kotimaansa toimintatavat aina asioiden hoidosta kulttuurillisiin seikkoihin. Vuodesta 2010 vuoteen 2016 yksintulleiden alaikäisten määrä on vaihdellut 150–3024 välillä. Suurin tilastopiikki oli vuonna 2015, jolloin Suomeen saapui 3024 yksintullutta alaikäistä lasta tai nuorta. Vuonna 2015 Suomeen saapui muutenkin ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476. Vuonna 2016 tilanne oli jo hie- man rauhoittunut ja Suomeen saapui turvapaikanhakijoita yhteensä 5651 henkilöä, joista alaikäisiä vain 401 henkilöä. Vain osa Suomeen saapuneista turvapaikanhaki- joista saa myönteisen turvapaikkapäätöksen. Esimerkiksi vuonna 2014 turvapaikan sai 64 henkilöä 196 henkilöstä. Vuonna 2015 myönteisen turvapaikkapäätöksen sai 112 henkilöä. Vuonna 2016 myönteisiä turvapaikkapäätöksiä myönnettiin jo 1570 henkilölle. (Maahanmuuttovirasto 2017). Koska kotoutumisvaiheessa olevien nuorten määrä on lisääntynyt, myös tarve kotouttamistoimien kehittämiseksi on kasvanut. Nuoret tarvitse- vat tukea tarkoituksenmukaisten valintojen tekemiseen, kulutustottumustensa pohtimi- seen sekä itsenäiseen arjessa selviytymiseen. Näihin tarpeisiin kehittämistyömme vas- taa.

Sata omenapuuta –hankkeella oli tarjolla erilaisia opinnäytetyöaiheita. Aiheet olivat melko avoimia ja opiskelijoilla oli mahdollisuus vaikuttaa niihin. Hankkeen yhteyshen- kilö innostui ehdotuksestamme tehdä kehittämistyö, jonka tuotoksena olisi jonkinlainen työkirja. Myöhemmin kehittämistyömme tuotokseksi muodostui taloudenhallinnan työ- kirjan laatiminen, jolloin saimmekin tiedon siitä, että hanke näki mahdollisuuden luoda eri elämänhallinnan osa-alueisiin pohjautuvista työkirjoista laajemman työkirjakonai- suuden. Sata omenapuuta –hankkeen hankesuunnitelmassa oli alun perin suunniteltu elämänhallintaa koskevan teoksen laatimista toiselle ammattikorkeakoululle. Kehittä- mistyömme muodostuttua tarkemmaksi hanke tarjosikin Turun ammattikorkeakoulun opiskelijoille opinnäytetyöaiheiksi muihin elämänhallinnan osa-alueisiin painottuvien työkirjojen laatimista. Näin syntyi ajatus Turun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden te- kemästä yksintulleille turvapaikanhakijataustaisille nuorille suunnatusta elämänhallintaa laajasti käsittelevästä työkirjakokonaisuudesta.

Oma tuotoksemme on siis osa laajempaa kokonaisuutta. Sata omenapuuta –hankkeelle tehdään neljä muutakin opinnäytetyötä. Opinnäytetyöt käsittelevät sosiaalisia suhteita, suomen kielen oppimista, terveellisiä elämäntapoja ja omaan kotiin muuttamista. Nämä työkirjat tulevat valmistumaan vasta meidän kehittämistyömme ja työkirjamme valmistuttua. Kaikista työkirjoista kootaan yksi isompi työkirjakokonaisuus syksyllä 2017.

2.2 Toimeksiantaja ja yhteistyökumppani

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Sata omenapuuta –hanke. Hanke on alkanut tammikuussa 2016 ja sen on määrä päättyä maaliskuussa 2018 (Sata omenapuuta –hankesuunnitelma). Sata omenapuuta -hankkeen kohderyhmänä ovat kolmansien maiden 12-25-vuotiaat pakolaistaustaiset nuoret, jotka ovat kuntien kotouttamistoimien piirissä, erityisesti syrjäytymisuhan alla olevat henkilöt, naiset ja alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijat. (Turku AMK 2016.) Hanke toteutetaan Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa (Sata omenapuuta –hankesuunnitelma).

Sata omenapuuta –hankkeen tavoitteena on edistää nuorten kotoutumista, lisätä heidän osallisuuttaan ja integraatiotaan suomalaiseen yhteiskuntaan esimerkiksi liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen avulla. Tavoitteena on myös kehittää kuntien ja järjestöjen ammattilaisten kulttuurisensitiivistä osaamista esimerkiksi koulutuksen, työyhteisövalmennuksen ja asiantuntijakyselyn avulla. Lisäksi tavoitteena on kerätä tutkimuksen avulla tietoa muun muassa kotoutumisvaiheessa olevien nuorten tuen tarpeesta ja kahdensuuntaisesta vuorovaikutuksesta kantaväestön kanssa. (Turku AMK 2016.) Hankkeen yhteistyö valtaväestön ja maahanmuuttajataustaisten nuorten välillä vähentää molemminpuolisia ennakkoluuloja, mutta vahvistaa osallistujien osallisuutta yhteiskuntaan. Tällä tavoin voidaan osaltaan vähentää esimerkiksi pelättävissä olevaa nuorten radikalisoitumista sekä arvojen ja asenteiden kovettumista. Kahdensuuntainen integraatio onnistuu muun muassa siten, että maahanmuuttajien kanssa työskentelevät ammattilaiset saavat enemmän täsmennettyä tietoa kyseisestä asiakasryhmästä ja sen kanssa työskentelystä. (Sata omenapuuta –hankesuunnitelma.)

Sata omenapuuta –hanke vastaa juuri näihin tarpeisiin muun muassa tutkimalla maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia sekä valtaväestön valmiuksia kohdata toisiaan. Hankkeen järjestämän koulutuksen avulla vahvistetaan kunnissa ja järjestöissä

työskentelevien ammattilaisten kulttuuritietoista osaamista. Hankkeen aikana järjestetään myös erilaisia työpajoja, joka on kohdennettu erityisesti maahanmuuttajataustaisille nuorille. (Sata omenapuuta –hankesuunnitelma.)

Sata omenapuuta –hankkeen nimi viittaa 100-vuotisen Suomen juhluvuoteen ja sen ajatuksena oli, että Suomen juhluvuoden kunniaksi istutettaisiin sata aitoa tai vertauskuvallista omenapuuta. Omenapuiden istuttaminen ja juurruttaminen symboloivat nuorten maahanmuuttajataustaisten saapumista ja integroitumista Suomalaiseen yhteiskuntaan ja maisemaan. (Sata omenapuuta –hankesuunnitelma.) Sata omenapuuta –hanke on jatkoa Halaten-hankkeelle, joka oli Turun ammattikorkeakoulun ja Siirtolaisinstituutin yhteinen hanke. Halaten-hankkeen asiakasryhmänä olivat myös yksintulleet alaikäiset maahanmuuttajanuoret, jotka tarvitsivat tukea itsenäistymiseen, omaan elämäntilanteeseen sekä koulutus- ja työurille siirtymiseen. (Turku AMK 2014.)

Toimeksiantajamme lisäksi teimme prosessin aikana tiivistä yhteistyötä erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n henkilökunnan ja asiakkaiden kanssa. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry on valtakunnallinen lastensuojeluliitto, jonka toiminta painottuu pääosin lastensuojelun jälkihuoltoon, nuorten maahanmuuttajien tuettuun asumiseen sekä lastensuojelun tukihenkilötoimintaan. (EHJÄ ry 2016.) Muita Sata omenapuuta –hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Varsinais-Suomen ELY-keskus, Turun ulkomaalaistoihmisto, Turun perheryhmäkoti, Pansion ryhmäkoti, Migrin Turun yksikkö, TEM, SPR, Pakolaisneuvonta, edustajat ja ETU ry, Lapsiasiavaltuutettu ja Uudenkaupungin tai Turun sivistystoimi (Sata omenapuuta –hankesuunnitelma).

2.3 Kehittämistyön tavoitteet

Opinnäytetyömme on kehittämistyö. Sen tavoitteena on esimerkiksi käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, järjestäminen tai järjeistäminen. Tällainen työ koostuu kahdesta kokonaisuudesta, joita ovat toiminnallinen osuus eli produkti ja opinnäytetyöraportti eli prosessin dokumentointi ja arviointi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Produktista käytetään myös nimeä tuotos. Kehittämistyö ja tutkimustyö etenevät pääosin samantapaisesti aiheen rajaukseen, suunnitteluun sekä tuotokseen tai tulokseen liittyen. Merkittävimpänä erona on kuitenkin se, että kehittämistyöhön kuuluu tuotoksen luominen, kun taas tutkimustyössä syntyy uutta tietoa. Uudesta tiedosta laaditaan yleensä tutkimusraportti. Tämän lisäksi eroja voi havaita esimerkiksi myös menetelmissä liittyen tutkimiseen ja kehittämiseen sekä tiedonhankintatavoissa. (Salonen 2013, 5–6.)

Myös meidän opinnäytetyössämme oli selkeästi havaittavissa, että kehittämistyö ja tutkimustyö limittyivätkin välillä yhteen. Aineistonkeruumenetelmämme teemahaastattelu oli tutkimuksellinen. Haastattelimme Sata omenapuuta –hankkeen yhteyshenkilöä, EHJÄ ry:n vastaavaa ohjaajaa sekä kahta EHJÄ ry:n asiakasta. Kerätyn aineiston hyödyntämisessä emme noudattaneet tutkimustyön piirteitä, vaan käytimme niitä hyvinkin soveltaen. Haastatteluista saatua laadullista tietoa hyödynsimme erityisesti tuotoksen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Saimme paljon tietoa ja toiveita, mitä asioita tuotoksessa tulisi erityisesti käsitellä.

Kehittämistyön tarkoituksena oli selvittää turvapaikanhakijataustaisten nuorten elämänhallinnan yhden osa-alueen, taloudenhallinnan, kokonaisuuteen liittyviä tarpeita. Esille tulleiden tarpeiden pohjalta tarkoituksena oli tukea taloudenhallinnan hahmottamista ja käytännön taitojen kehittymistä työkirjan avulla. Tiivistetysti tehtävänäimme oli laatia raha- ja talousasioita koskeva selkokielineen työkirja turvapaikanhakijataustaisille nuorille sekä heidän kanssaan työskenteleville työntekijöille. Työkirja rakentuu asiakkaalle suunnatuista tehtävistä ja selkokielisistä info-osuuksista. Kuten aikaisemmin mainitsimme, myöhemmässä vaiheessa eri elämänhallinnan osa-alueista laadituista työkirjoista Sata omenapuuta –hanke kokoaa yhden työkirjan kohderyhmälleen, jonka avulla pyritään kokonaisvaltaisemmin tukemaan elämänhallintaa.

Tavoittelimme kehittämistyöllämme sitä, että saisimme aikaan kokonaisuuden, joka palvelisi Sata omenapuuta –hankkeen tavoitteita sekä tulevaa elämänhallinnan työkirjakokonaisuutta. Pohdimme tarkkaan hankkeen tavoitteita, jotta kykenisimme säilyttämään tavoitteet koko prosessin ajan mielessämme, ja näin ne näkyisivät myös kehittämistyön raportissa sekä tuotoksessamme. Työkirjan kannalta edellä mainitun lisäksi tärkeänä tavoitteenamme kehittämistyölle oli myös se, että työkirjasta tulisi toimiva ohjauksen apuväline työntekijän ja asiakkaan välille.

Läpi prosessin merkittävänä tavoitteenamme oli asiakkaiden osallistaminen ja osallisuuden lisääminen. Tavoittelimme sitä, että asiakkaiden osallisuus näkyisi sekä kehittämistyömme prosessissa että itse työkirjassa. Koska heidän osallistamisensa ja osallisuuden lisääminen oli meille tärkeässä roolissa, otimme asiakkaat heti mukaan työkirjan suunnitteluprosessiin. Työntekijähaastattelujen lisäksi haastattelimme itse asiakkaita, jotta saisimme ensikäden tietoa suoraan asiakkailta heidän tarpeistaan. Tämän lisäksi halusimme säilyttää asiakkaiden osallisuuden aina palautteenkeruuseen asti. Tuotoksemme sisällöstä puhuttaessa muodostimme aihekokonaisuudet ja tehtävät siten, että asiakkaan osallisuus säilyy koko oppimisprosessin ajan. Tärkeäksi koimme

myös sen, että tuotoksen aihealueissa käsitellään asiakkaiden omia asioita, jolloin asiakkaat pystyvät suoraan yhdistämään tehtävät omaan elämäänsä ja näin mahdollistetaan osallisuuden lisääminen.

3 TURVAPAIKANHAKIJATAUSTAISET NUORET KOTOUTUMASSA SUOMEEN

3.1 Alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat

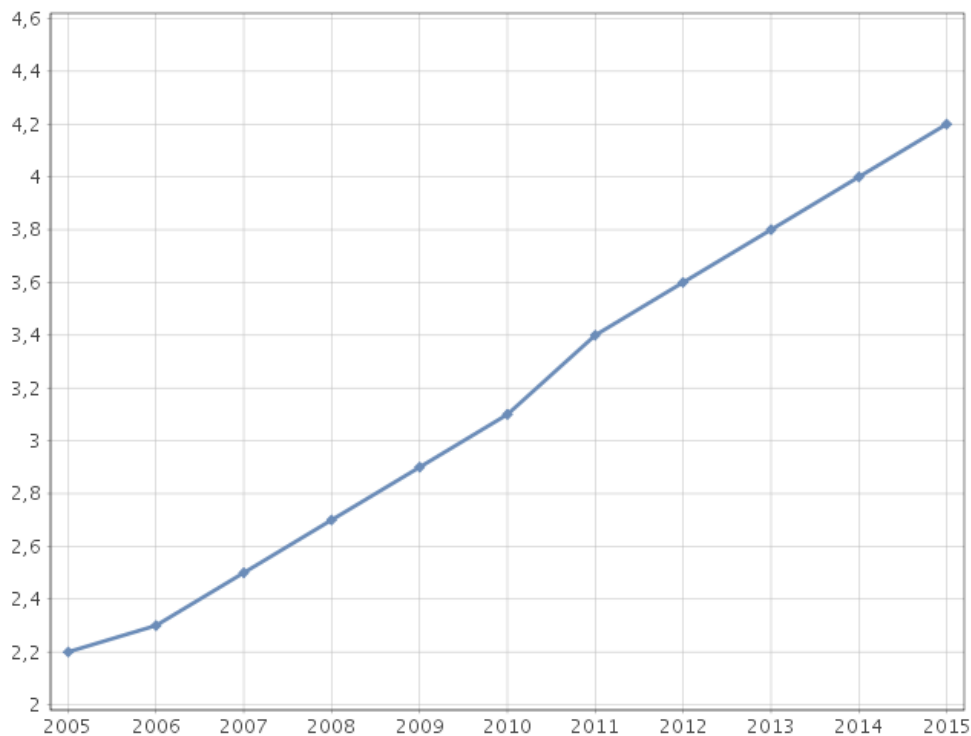
Vuonna 2015 yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita saapui Suomeen yhteensä 3024 henkilöä. Suurin osa heistä oli afganistanilaisia (1915 henkilöä), irakilaisia (635 henkilöä) sekä somaleita (253 henkilöä). (Maahanmuuttovirasto 2016b; Keskinen ym. 2009, 138.) Kaikissa näissä maissa vallitsee parhaillaan tai on vallinnut viimevuosina erittäin kaoottinen yhteiskunnallinen tilanne, ja niissä vallitsee kansainväliseen suoje- luun oikeuttava sotatila (Keskinen ym. 2009, 138).

Separated Children in Europe Programmen (2016) määritelmän mukaan ilman huolta- jaa tulleet lapset ovat alle 18-vuotiaita, kotimaansa ulkopuolella eläviä lapsia, jotka ovat vaihtelevista syistä johtuen joutuneet eroon molemmista vanhemmistaan tai muusta huoltajastaan. Lähdön syynä on yleensä kotimaan pitkittynyt konfliktitilanne sekä ylei- nen turvattomuus. Osa lapsista on asunut erittäin turvattomissa oloissa, joissa ihmiso- keusloukkauksia tapahtuu päivittäin. Lapset ovat saattaneet joutua näkemään läheis- tensä kiduttamista, tappamista tai katoamista tai he ovat saattaneet joutua itse väkival- lan tai laiminlyönnin kohteeksi. Lähdön taustalla saattaa olla myös rekrytointia aseelli- siin joukkoihin, pakkotyöhön tai ihmiskaupan uhriksi. (Mustonen & Alanko 2011b, 11– 12.)

Alaikäisillä on myös muita perusteita kotimaastaan pakenemiselle. Alaikäiset eivät ta- vallisesti ole itse olleet sellaisessa poliittisessä toiminnassa mukana, josta aiheutuisi hankaluuksia kotimaan viranomaisten kanssa. Sen sijaan heidän menehtyneet tai paenneet perheenjäsenensä ovat voineet olla aiemmin hyvinkin aktiivisia poliittisesti, mikä saattaa aiheuttaa heidän lapsilleen ongelmia. On myös tavallista, että alaikäinen turvapaikanhakija saattaa kuulua kotimaassaan etniseen tai uskonnolliseen vähemmis- töön. Sotatilanteessa vähemmistöt joutuvat usein vasten tahtoaan valitsemaan puo- lensa. Valitessaan toisen puolen, saa vastaansa toisen osapuolen. Silti osapuoli, jonka puolelle aluksi asettui, ei välttämättä suojele vähemmistöjä. (Keskinen ym. 2009, 138.)

3.2 Maahanmuutosta Suomessa

Maahanmuutto on kasvanut viime vuosien aikana melko tasaisesti ja maahanmuuttajien määrä Suomessa on ollut nouseva viimeisen kymmenen vuoden ajan. Alla olevasta tilastosta selviää, että ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä oli vuonna 2005 2,2 prosenttia, kun taas vuonna 2015 tämä osuus oli jo 4,2 prosenttia eli lähes 330 000 henkilöä. (Sotkanet 2016.)

Kuva 1. Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä (Sotkanet 2016).

Maahanmuuttajaksi voidaan määritellä sellainen henkilö, joka on syntynyt toisessa maassa ja sitten muuttanut uuteen maahan (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015a). Maahanmuuttajia ovat kaikki Suomeen vuodeksi tai pidemmäksi aikaa muuttavat henkilöt. Maahanmuuttajiin lukeutuvat sekä pakolaiset että EU:n kansalaiset. (Suomen pakolaisapu 2016.) Maahanmuuttajien yleisimpiä syitä tulla Suomeen ovat paluumuutto, turvapaikan hakeminen ja pakolaisuus, avioituminen sekä muut perhesyyt. Myös oman tai perheenjäsenen työn perässä muuttamista esiintyy, tätä kutsutaan työvoimamuutoksi. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 17.)

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka saapuu toiseen maahan, koska on joutunut pakenemaan omasta koti- tai oleskelumaastaan ja hän hakee turvaa. Turvapaikanhakija ilmoittaa rajatarkastusviranomaiselle tai poliisille hakevansa turvapaikkaa. (Räty 2002, 16—19.) Syitä siihen, miksi ihmiset lähtevät omasta kotimaastaan, on monia. Esimerkkejä näistä syistä ovat sotaa pakeneminen, turvattomuuden kokeminen tai vainoa pakoon lähteminen. (Sisäministeriö 2016.) Turvapaikanhakijan saama oleskelulupa annetaan hänelle toissijaisen suojeluntarpeen perusteella (Suomen pakolaisapu 2016).

Lähivuosien aikana turvapaikanhakijoiden määrä on moninkertaistunut Suomessa hyvin nopeasti. Turvapaikanhakijoiden määrä 2000-luvulla on vaihdellut 1500 ja 6000 välillä. Esimerkiksi vuonna 2014 Suomeen saapui 3651 turvapaikanhakijaa. Vuonna 2015 koko maailmassa nähtiin tilastopiikki. Esimerkiksi Suomeen saapui yhteensä 32 476 turvapaikanhakijaa. Tämä johtuu koko maailmassa vallitsevasta pakolaiskriisistä. Vallitseva pakolaiskriisi on suurin sitten toisen maailmansodan. YK:n pakolaisjärjestön mukaan kymmenet miljoonat ihmiset ovat joutuneet jättämään kotinsa sotien, vainojen ja konfliktien vuoksi. (Sisäministeriö 2016). Vuonna 2016 tilanne oli rauhoittunut hieman. Turvapaikanhakijoita saapui Suomeen yhteensä 5651 henkilöä, joista alaikäisten yksintulleiden osuus oli 401 henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2017).

Pieni osa turvapaikanhakijoista saa YK:n pakolaissopimuksen mukaisen pakolaisstatuksen. Pakolaiseksi voidaan määritellä sellainen henkilö, joka on joutunut pakenemaan omasta kotimaastaan henkilökohtaisen vainon vuoksi. (Suomen pakolaisapu 2016.) Hän on silloin kansainvälisen suojelun piirissä kotimaansa ulkopuolella. Vaino on voinut johtua henkilön alkuperästä, kansallisuudesta, poliittisesta mielipiteestä, uskonnosta tai yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisesta. Pakolaisella on suojeluperusteinen oleskelulupa maassa, johon on paennut. (Pakolaisneuvonta RY 2016.) Tämä tarkoittaa sitä, että hän on saanut turvapaikan edellä mainittujen syiden vuoksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016). Vuonna 2015 tulleista turvapaikanhakijoista vajaa kuusi prosenttia (1879 henkilöä) sai joko myönteisen kansainvälisen suojelun päätöksen tai muun turvapaikkaprosessin yhteydessä myönnetyn oleskeluluvan (Maahanmuuttovirasto 2016a). Näitä myönteisiä päätöksiä saivat eniten irakilaiset (652 henkilöä), somalialaiset (486 henkilöä), syyrialaiset (134 henkilöä) ja afganistanilaiset (121 henkilöä) (Maahanmuuttovirasto 2016d).

3.3 Turvapaikanhakuprosessi

Alaikäisen ilman huoltajaa saapuneen turvapaikanhakijan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus käsitellään samalla tavalla, kuin aikuisenkin turvapaikanhakijan. Ulkomaalaislain 6§:n mukaan alaikäisten hakemukset tulee kuitenkin käsitellä kiireellisinä ja päätöksenteossa on erityisen tärkeää huomioida lapsen etu sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyvät seikat. Yli 12-vuotiasta lasta on kuultava häntä koskevissa asioissa. (Maahanmuuttovirasto & Pakolaisneuvonta ry 2010, 8; Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301.)

Suomessa turvapaikkahakemus jätetään henkilökohtaisesti rajan ylityksen yhteydessä rajaviranomaiselle tai pian maahan saapumisen jälkeen poliisille. Hakemuksen jätön jälkeen viranomaiset aloittavat turvapaikkatutinnan. Tutkinnassa pyritään selvittämään hakijan henkilöllisyys, maahantulo ja matkareitti. Hakijasta otetaan valokuva ja sormenjäljet tunnistamista varten. Hakija majoittuu käsittelyn ajan vastaanottokeskuksessa, ellei hän hanki itse omaa asuntoa. (Kuoppamäki 2011, 27-28; Maahanmuuttovirasto & Pakolaisneuvonta ry 2010, 8-9; Maahanmuuttovirasto 2016c.) Alaikäisten asumisjärjestelyt on järjestetty lapsen iän mukaisesti. Vastaanottokeskusten yhteyteen on perustettu alaikäisille omia yksiköitä, joita kutsutaan ryhmäkodeiksi. Oleskeluluvan saaneille, kuntaan sijoitetuille nuorille perustettuja asumisyksiköitä kutsutaan perheryhmäkodeiksi. (European Migration Network 2008, 20.) Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää myös, onko hakija hakenut turvapaikkaa Norjasta, Sveitsistä, Islannista tai toisesta Euroopan maasta. Samalla selvitetään, onko hänen perheenjäsenensä pakolaisena jossain edellä mainituista maista. Jos on, turvapaikkahakemus käsitellään yleensä siinä maassa. (Kuoppamäki 2011, 27-28; Maahanmuuttovirasto & Pakolaisneuvonta ry 2010, 8-9; Maahanmuuttovirasto 2016c.)

Jos turvapaikkahakemus käsitellään Suomessa, Maahanmuuttovirasto tai poikkeuksellisesti poliisi suorittaa hakijalle turvapaikkapuhuttelun. Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta määrätyn lain 39§ mukaan alaikäisen turvapaikkapuhuttelussa on oltava läsnä hänen edustajansa (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746). Edustajan lisäksi alaikäisen henkilön turvapaikkapuhuttelussa mukana on aina myös tulkki sekä mahdollisesti oikeusavustaja (Mustonen & Alanko 2011a, 17). Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään syyt, miksi lapsi on lähtenyt kotimaastaan. Lisäksi selvitetään, onko hakijalla muita perusteita suojelun tarpeen ohella oleskeluoikeuden saamiseen. Näitä syitä voivat olla

esimerkiksi perhesiteet, työ tai yksilöllinen inhimillinen syy. (Kuosma 2016, 36; Kuoppamäki 2011, 28.)

Päätös kansainvälisen suojelun antamisesta voi olla joko myönteinen tai kielteinen. Jos päätös on myönteinen, Maahanmuuttovirasto myöntää hakijalle turvapaikan tai oleskeluluvan suojelun tarpeen tai jollain muulla perusteella. Poliisi antaa päätöksen tiedoksi hakijalle. Merkiksi päätöksestä hakija saa lupatarran pakolaisen matkustusasiakirjaan. Oleskeluluvan suojelun tarpeen perusteella saavalla on oikeus muukalaispassiin, ellei hänellä ole voimassa olevaa passia. Lupa merkitään muukalaispassiin. Myönteisen päätöksen saanut hakija on oikeutettu kuntapaikkaan. Hän voi muuttaa vastaanottokeskuksesta kunnan tarjoamaan vuokra-asuntoon, kunhan ensin selviää, mikä kunta ottaa hakijan vastaan. Jos päätös on kielteinen, hakija tulee käännyttää Suomesta. Käännyttämisestä vastaa poliisi. Päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta aina Korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti, mikäli korkein hallinto-oikeus on myöntänyt valitusluvan. (Kuoppamäki 2011, 28; Maahanmuuttovirasto & Pakolaisneuvonta ry 2010, 23.)

3.4 Nuoren yksintulleen turvapaikanhakijan kotoutuminen ja kotouttaminen

”Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen” (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010).

Kotoutuminen on useiden tapahtumien ketju, jossa maahanmuuttaja oppii tietoja, taitoja ja toimintatapoja sekä luo uusia sosiaalisia suhteita uudessa ympäristössään. Täten hän tulee osalliseksi ympäröivää yhteiskuntaa. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.) Kotoutuminen on kahdensuuntainen prosessi. Se tarkoittaa sitä, että sekä maahanmuuttaja itse että vastaanottava yhteiskunta ovat sitoutuneita edistämään maahanmuuttajan kotoutumista. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 22.) Kantaväestöltä edellytetään erityisesti avoimuutta ja suvaitsevaisuutta. Parhaiten kotoutuminen onnistuu, kun viranomaiset, poliittiset päättäjät ja valtaväestö mahdollistavat maahan muuttaneille toimia tasavertaisina kansalaisina yhteiskunnassamme. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.)

Kotouttaminen sen sijaan tarkoittaa viranomaistoimia, jotka edistävät maahanmuuttajan kotoutumista (Mäkisalo-Ropponen 2012, 22). Kotouttamislain mukaan kunta sekä työ- ja elinkeinohallinto ovat päävastuussa kotouttamista edistävien palveluiden järjestämisessä ja niihin ohjaamisessa. Lain mukaan maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi annetaan palvelunohjausta. Alkukartoituksen jälkeen jokaiselle maahanmuuttajalle laaditaan myös yksilöllinen kotoutumissuunnitelma. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010).

Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan toimenpiteitä, jotka edistävät kotoutumista. Kotoutumissuunnitelma on henkilökohtainen. Suunnitelmat kirjataan yhdessä TE-toimiston tai kunnan viranomaisen kanssa. Kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on tukea kotoutumista ja työllistymistä. Keinoja tukemiseen ovat esimerkiksi osallistuminen kielikursseille, kotoutumiskoulutukseen, työkokeiluun tai muuhun työelämävalmiuksia edistävään toimintaan. Kotoutumissuunnitelman kesto on yksilöllinen. Henkilön koulutus- ja työhistoria, sekä omat tavoitteet määrittävät, miten pitkään tukea hän tarvitsee. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.) Kotouttamista edistäviä palveluita Suomessa tarjoavat kuntien lisäksi myös seurakunnat, järjestöt ja yhdistykset. Tavoitteena on maahanmuuttajien kotouttaminen ja työllistäminen, mutta myös esimerkiksi heidän omien voimavarojen hyödyntäminen, aktivoiminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Tavoitteeseen pyritään kotouttamisohjelmaan kirjattujen kotouttamistoimenpiteiden lisäksi esimerkiksi tietuille ryhmille suunnatuissa toiminnoissa. Näitä ryhmiä voivat olla erilaiset etniset ryhmät, ikäryhmät tai muut erityisryhmät, mutta myös avoimet ryhmät, jotka ovat avoimia kaikille maahanmuuttajille. (Mikkonen 2005, 57–58.)

Lasten ja nuorten kannalta keskeisimpiä kotoutumista edistäviä toimijoita ovat opetus-, nuoriso-, sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajat (Björklund 2014, 31). Varsinkin kouluttautumisen seuraaminen on tärkeää, sillä se kertoo omalta osaltaan maahanmuuttajien kotoutumisesta. Suomessa saadut tulokset ovat yhteneviä kansainvälisten tutkimustulosten kanssa. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kouluttautumistaso valtaväestöön verrattuna on yleisesti tuloksiltaan heikompaa ja tasoltaan matalampaa. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 98–99.) Merkittävimpänä syynä tähän on heikoksi koetut kielelliset valmiudet (Mäkisalo-Ropponen 2012, 24). Heikompia kouluttautumistuloksia on selitetty myös muun muassa vanhempien sosioekonomisella asemalla, sekä nuorten sosiaalisilla ympäristöillä koulussa ja vapaa-ajalla (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 98–99).

Myös yhteiskuntarakenteen ja koulutusjärjestelmän rakenteen on havaittu vaikuttavan koulutustuloksiin. Esimerkiksi esiopetuksen ja valmistavan opetuksen on havaittu olevan yhteydessä koulutustuloksiin positiivisesti. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 98–99.) Valmistavaa opetusta on tarjolla myös ammattikouluihin ja ammattikorkeakouluihin. Valmistavan koulutuksen tarkoituksena on tarjota maahanmuuttajalle mahdollisimman hyvät kielelliset, kulttuuriset ja muut tarvittavat valmiudet jatko-opintoihin siirtymistä ja siellä menestymistä varten. Opiskelijat saavat tietoja ja taitoja suomen kielen ja opiskelutekniikoiden lisäksi myös koulutusaloista, työmahdollisuuksista, sekä tutkintoon johtavista koulutuksista. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 24.)

Kouluttautumista edistävien toimenpiteiden lisäksi nuorten maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta tärkeää ovat myös nuorta ympäröivät verkostot (Mäkisalo-Ropponen 2012, 26). Erityisesti ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden tilanne on haastava. Vanhemmista eroon joutuminen on yksi vakavimmista muutoksista psyykkisen kehityksen kannalta, joita lapsi tai nuori voi kokea. (Schubert 2013, 69.) Nuoret kaipaavat perhettään ja ovat perheenjäsenistään huolissaan. He joutuvat selviämään vieraassa maassa omillaan, vaikka tarvitsisivat itse vielä vanhemmiltaan ja muilta perheenjäseniltään turvaa ja läheisyyttä. (Mikkonen 2005, 65.) Turvallisten ja tärkeiden aikuisten on tärkeää tukea ja suojella nuorta uudessa ympäristössään. Jokaiselle lapselle ja nuorelle tulisi mahdollistaa turvallinen kasvuympäristö, jossa hän ei kokisi rasismia tai syrjintää ja jossa hänellä ei olisi vaaraa ”kahden kulttuurin väliin jäämisestä.” (Mäkisalo-Ropponen 2012, 26.) Onnistuneen kotoutumisen taustalla on maahanmuuttajien arvostus omaa kulttuuristaan kohtaan. Maahanmuuttajilla on oikeus pitää yllä omaa kulttuurista erityisyyttään, kuitenkin siten, että he noudattavat lakeja ja yhteisiä pelisääntöjä. Kantaväestön on annettava tilaa kulttuuriselle erilaisuudelle. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.)

4 ELÄMÄNHALLINTA JA SEN OSA-ALUEENA TALOUDENHALLINTA

4.1 Turvapaikanhakijataustaisten nuorten elämönhallinta ja identiteetti

Elämönhallinnalla tarkoitetaan ihmisen omaa uskoa siihen, että hän kykenee vaikuttamaan ja muuttamaan olosuhteita niin, että ne ovat henkilölle itselleen suotuisimmat. Olosuhteita pyritään muuttamaan omalla toiminnalla, jos sisäisten tai ulkoisten olosuhteiden koetaan ylittävän henkilön omat voimavarat. Se on uskoa omaan itseensä, mutta se on myös toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Elämönhallinta pitää sisälleen kaikkia elämän osa-alueita ja sen kehittyminen on pitkä prosessi. Tiivistetysti elämönhallinnalla pyritään siihen, että konkreettisesti muutetaan olosuhteita ja tämän myötä muutetaan myös omaa tapaa tulkita asioita. (Keltikangas-Järvinen 2008, 255—258.)

Elämönhallinta on melko laaja käsite, jonka kehitykseen vaikuttavat monet eri asiat. Elämönhallinta voidaan jaotella ulkoiseen ja sisäiseen elämönhallintaan, joka on keino selkeyttää melko laajaa käsitettä. Nämä molemmat ovat kuitenkin samaa prosessia, mutta käsittelevät kyseisen prosessin eri puolia. (Raitasalo 1995, 73.) Sisäisellä elämönhallinnalla tarkoitetaan ihmisen kykyä sopeutua ja katsoa tulevaisuutta positiivisesti eteenpäin, vaikka hän kokisi elämässään vastoinkäymisiä. Ulkoisella elämönhallinnalla taas tarkoitetaan sitä, että ihmisen on mahdollista ohjata elämänsä kulkua riippumatta ulkoisten tekijöiden vaikutuksista. Ulkoiseen elämönhallintaan vaikuttavatkin muun muassa sukupuoli, sukupuoli ja koulutus. Ulkoisen elämönhallinnan kannalta keskeisiä asioita ovat taloudellinen asema, vauraus sekä aineellisesti ja henkisesti turvattu asema. (Roos 1987, 65—66.) Tällöin ihminen pyrkii vaikuttamaan muun muassa elintasoonsa sekä myös muihin olosuhdetekijöihin siten, että ne vastaisivat paremmin hänen tarpeitaan ja tavoitteitaan (Raitasalo 1995, 73).

Identiteetillä taas tarkoitetaan tapoja, joilla ihminen ymmärtää ja määrittelee itsensä suhteessa sekä itseensä että myös sosiaaliseen ympäristöönsä ja kulttuuriinsa (Räsänen 2014, 146). Identiteetti ja elämönhallinta kulkevatkin lähetysten, ja elämönhallinnan käsitteessä keskiöön nousee itsensä tunteminen. Ennen kuin voi hallita mitään, tulee tuntea itsensä. Tulee tietää mitä tavoittelee, mistä hyvä olo tulee, mitä tulisi kontrolloida

ja mitä taas tulisi välttää. Tällöin tulee hahmottaa mikä tai mitkä ovat osa omaa minuutta. (Keltikangas-Järvinen 2008, 268.) Nuorten turvapaikanhakijoiden elämäntilanteet ovat identiteetin kehityksen kannalta melko ratkaisevassa vaiheessa, koska elämässä on kuitenkin koettu sekä sosiaalisen että fyysisen ympäristön muutos. Tämän lisäksi oman kansallisuuden kulttuuri on luultavasti hyvinkin erilainen verrattuna uuden asuinmaan kulttuuriin.

Identiteetti on vahva silloin, kun ihminen pystyy kulkemaan itsensä, valintojensa ja arvojensa kanssa sopuossuissa. Nykymaailmassa kuitenkin vahvakin identiteetti voi horjua heikommasta identiteetistä puhumattakaan. Ihmiselle tarjotut asiat hyväksytään helposti osaksi omaa identiteettiä, vaikka lopulta se ei vastaisi lainkaan hänen omaa kokemusta itsestään. (Keltikangas-Järvinen 2008, 269—271.) Nuoret turvapaikanhakijat ovat elämässään sellaisissa muutosten vaiheessa, sekä iän että elämäntilanteidensa puolesta, että identiteetin kehittyminen ja vahvistuminen ovat haastavaa. Lisähaasteita aiheuttaa myös se, että esimerkiksi eri ympäristöissä saatetaan toteuttaa eri identiteettejä, koska nuorten on vaikea hahmottaa keitä he ovat (Arvola ym. 2014, 22).

Tämän lisäksi sekä Suomessa että muualla maailmalla ovat vahvistuneet erilaiset ajatukset ja vaatimukset liittyen kansallis-etnisen identiteetin vahvistamiseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että identiteetin kehityksen painotetaan pohjautuvan kansallisuuteen ja etnisyyteen. Se taas johtaa siihen, että tietyiltä ryhmiltä ja ihmisiltä sekä odotetaan tietynlaista käytöstä, että heidän oletetaan toimivan jollakin tietyllä tavalla. Nämä oletukset ja odotukset voivat monesti olla sävyllään hyvinkin erilaisia, riippuen tietenkin ihmisestä ja yhteiskunnasta. Tästä johtuen maailmalla käydään jatkuvia kamppailuja sekä keskusteluja siitä, minkä ympärille etnisiä identiteettejä rakennetaan tai tulisi rakentaa. Joissakin maissa erilaiset kulttuurit sekoitetaan keskenään, kun taas joissakin maissa etnisiä seikkoja tai kulttuurisia käsityksiä yhdistetään osaksi tiettyjä ryhmäidentiteettejä, jolloin ryhmiä erotellaan toisistaan. (Keskinen & Vuori 2012, 9—18.)

4.2 Voimaantuminen ja osallisuus turvapaikanhakijataustaisten nuorten elämänhallinnassa

Elämänhallinnasta puhuttaessa keskiöön nousee termi empowerment, josta suomen kielessä käytetään esimerkiksi sanaa voimaantuminen ja valtaistuminen. Voimaantuminen on kuitenkin käsitteenä yleisempi. Käsitteen merkitys on kuitenkin melko moninainen. Yleisesti voimaantumisen määritelmä muodostuu kolmesta eri osatekijästä, joita

ovat: kriittinen sosiaaliteoria, organisaatioteoriat sekä sosiaalipsykologiset teoriat. Kriittinen sosiaaliteoria pohjautuu Paulo Freiren (1990) teoriaan sorrettujen ja vähemmistöryhmien hyvinvoinnin sekä elinolosuhteiden parantamisesta. Organisaatioteoriat taas pyrkivät yhteisöllisyyden, vallankäytön ja osallisuuden lisäämiseen ja sosiaalipsykologiset teoriat taas pohjautuvat yksilön kehittämiseen. (Mahlakaarto 2010, 25.)

Voimaantuminen on keskeinen määritelmä identiteetistä ja täten elämännhallinnasta puhuttaessa. Voimaantunut ihminen kykenee tekemään elämänsä kannalta hyvinvointia edistäviä valintoja ja havaintoja, ja hän on tällöin löytänyt omat voimavaransa. (Räsänen 2014, 22—23.) Mahlakaarto (2010, 25) määrittelee väitöskirjassaan voimaantumista osallistavaksi prosessiksi, jossa yksilöt ja yhteisöt pystyvät paremmin kontrolloimaan omaa toimintaansa sekä yleisesti itseään. Prosessissa yksilö tai yhteisö saavat voimaa, energiaa sekä voimavaroja elämäänsä. Kyseisen prosessin avulla yksilö tai yhteisö pystyy myös vahvistamaan kykyä vaikuttaa asioihin sekä lisäämään sosiaalista oikeutta. Voimaantunut ihminen kykenee myös toteuttamaan sisäistä voimaansa riippumatta ulkoisista rajoittavista tekijöistä. Voimaantumisen kehityksessä on kuitenkin tärkeää puhua ja huomioida se yhteisöllisessä kontekstissa. Yhteisöllisen kontekstin huomioiminen on tärkeää, koska identiteettikin kehittyy sen mukaan, onko ympäristö lapsuudessa ollut suotuisa yksilöllisessä kehitysprosessissa. (Räsänen 2014, 143—146.)

Yhteisöllisestä kontekstista puhuttaessa päästäänkin toisen tärkeän termin määrittelemiseen. Osallisuus on keskeinen käsite kokonaisvaltaisen elämännhallinnan tukemisessa. Sillä tarkoitetaan yksilöllistä tunnetta, jolloin ihminen kokee olevansa osallisenä esimerkiksi jossakin yhteisössä ja hänellä on mahdollisuus vaikuttaa siinä. Tällaisella yhteisöllä voidaan tarkoittaa esimerkiksi harrastusryhmää, työporukkaa tai laajemmalla näkökulmalla yhteiskuntaa. Osallisuus on yhteisöllisyyteen pohjautuvaa, vaikka kyseessä onkin yksilöllinen tunne. Ulkoiseen elämännhallintaan se liittyy esimerkiksi siten, että osallisuus ja sen kokeminen voivat olla hyvinkin sidoksissa sosioekonomiseen asemaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015b.) Osallisuutta voidaan kuvata prosessiksi, jossa ihmisten välille muodostuu vahvuudeltaan erilaisia siteitä. Näiden siteiden muodostumiseen vaikuttavatkin ihmisen omat toimet, mutta myös yhteiskunnan suhtautuminen. Tämä prosessi pitää sisällään sekä inklusiota, jolla tarkoitetaan ihmisten kutsumista mukaan että myöskin eksklusiota, joka tarkoittaa ihmisten poissulkemista yhteisistä asioista. Tiivistetysti osallisuudella viitataan toimintaan ja osallistumiseen, mutta myöskin muiden ihmisten sekä yhteiskunnan asettamiin ehtoihin. Nämä

ehdot tekevät osallistumisen mahdolliseksi ja toivottavaksi. (Keskinen & Vuori 2012, 11.)

Turvapaikanhakijataustaisten nuorten tarpeet Suomeen saapuessa liittyvät usein yksinkertaisiin asioihin, kuten turvallisuuden, onnistumisen ja yhteisöön kuulumisen kokemuksiin (Arvola ym. 2014, 25). Osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen kokeminen on hyvin merkittävässä asemassa siinä, että nuoret kokevat olonsa turvalliseksi. Tämän avulla he myös kotoutuvat paremmin Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan. (Mäki-salo-Ropponen 2012, 23.) Turvapaikanhakijataustaisten nuorten kannalta ongelmallista on se, että he ovat melkoisessa välitilassa, joka voi hankaloittaa heidän osallisuuttaan. Silloin onkin ehdottoman tärkeää, että ammattihenkilöstön avulla täytetään tätä välitilaa ja saadaan näkymään nuorissa olevaa elämää, jota ympäristö mahdollisesti on rajoittanut. (Kaukko 2014, 106.)

Osa nuorista voi kokea osallisuuden hankalaksi myös siksi, että kokee Suomessa olonsa ulkopuoliseksi erinäisistä syistä johtuen. Syitä siihen voivat olla kielitaidon, kontaktien tai kulttuurin ymmärtämisen puute. Kielitaidon puute on kuitenkin yksi suurimmista osallisuuteen vaikuttavista tekijöistä (Arvola ym. 2014, 25). Myöskin rasmin kokeminen sekä muu yhteisöön kuulumisen kyseenalaistaminen ovat seikkoja, joiden vuoksi nuoret saattavat kokea itsensä hyvinkin ulkopuoliseksi tässä yhteiskunnassa (Keskinen & Vuori 2012, 17).

4.3 Elämänhallinnan haasteet ja sen tukeminen

Elämänhallinnan kehityksessä ilmenee paljon haasteita, joita on mahdollista nähdä jo edellä mainitussa osallisuudessa. Osallisuuden kokemisessa esiintyvien haasteiden lisäksi nuorilla on käynnissä niin suuri elämänmuutos, joka sinällään aiheuttaa jo paljon henkilökohtaisia haasteita elämänhallinnan kokemisessa. Yhdistävänä tekijänä turvapaikanhakijataustaisilla nuorilla on se, että he ovat kaikki joutuneet kokemaan melkoisen kulttuurishokin. Ylipäätään pois lähteminen omasta kotimaastaan on asia, jonka vuoksi nuoret ovat olleet hyvin epävarmoja ja varmasti myöskin pelokkaita. Matkaan lähtiessä päämäärään pääsemisestä ei ole mitään takuuta. Matkaa on voitu joutua tekemään yksin tai tuntemattomien kanssa, ja matkalla on voitu joutua kokemaan huonoa kohtelua. Suomeen saapuessa turvattomuus ja epävarmuus jatkuvat. Ympäriällä on vieraita ihmisiä ja vieras kulttuuri, johon voi olla hankala sopeutua. Myös käytännön asiat alkavat mietityttää Suomessa: miten kielen oppii, miten koulussa pärjää ja tuleeko

ikinä saamaan töitä. Tämän lisäksi nuoria mietityttää mahdollisen muun perheen hyvinvointi kotimaassa tai muualla maailmalla. (Alitolppa-Niitamo 2014, 79—80.) Nuorten elämä on kamppailua ristiriitaisten tunteiden kanssa, turvallisuuden, luottamuksen ja kunnioituksen etsimistä jossain päin maailmaa, kaukana kotoa (Silove 2004, 27.)

Maahan saapuessa uudessa kulttuurissa koetaan varmasti eriarvoisuutta (vrt. Osallisuuden tunne edellä). Tämä eriarvoisuus voi näkyä esimerkiksi työmarkkina-aseman tai koulutusmahdollisuuksien epävakautena, vaikeutena tai avoimena syrjintänä. Tämä ei johdu pelkästään kielitaidosta, vaan esimerkiksi työnantajien tai muiden valintoihin vaikuttavien henkilöiden asenteista, sosiokulttuurisista eroista tai etnisestä taustasta johtuvasta eriarvoiseen asemaan asettamisesta. Erilaiset suhtautumistavat ja käytännöt pohjautuvat pitkälti historian tapahtumiin. Monikulttuuriset kohtaamiset aktivoivatkin kohtaamisten historioita. Tästä esimerkkinä voidaan mainita kolonialismi. Se saa edelleen aikaan mielikuvia siitä, että siirtomaa-ajan valloitukset vaikuttavat ihmisten suhtautumiseen toisia ihmisiä kohtaan. Huolimatta siitä, ettei Suomi osallistunut siirtomaa-ajan valloituksiin lainkaan. Tämä johtaa kansalaisuuden määrittelyyn, jolloin esimerkiksi Ranskan vallankumouksen aikaan naiset, alemmat yhteiskuntaluokat, siirtomaista lähtöisin olevat asukkaat, orjat ja muut rodun perusteella määritellyt ryhmät rajattiin kansalaisuuden ulkopuolelle. (Keskinen & Vuori 2012, 10—16.) Tiivistetysti voidaan sanoa, että nuorista riippumattomien ulkopuolisten tahojen sekä suuresta elämänmuutoksesta johtuvan yksilöllisen tason kokemuksen vuoksi turvapaikanhakijataustaisten nuorten elämänhallinnan kehityksessä ilmenee erilaisia haasteita. Haasteet voivat johtaa siihen, että nuoret kokevat niiden vuoksi stressiä ja huolta. Edellä mainittujen syiden ja mahdollisesti aikaisemmin koettujen traumaattisten kokemusten vuoksi voidaan todeta, että turvapaikanhakijoiden mieli ja mielenterveys ovat erityisen haavoittuvia. (Kerkkänen & Säävälä 2015, 21—22.)

Sosiaaliset suhteet ovat kaikille ihmisille merkityksellisiä hyvinvoinnin kannalta ja niiden avulla nuorten elämänhallintaa voidaan tukea. Ympäröivät verkostot voivat olla nuorille merkittäviä tukipilareita, joiden avulla mahdollistetaan jaksaminen haastavassa elämäntilanteessa (Mäkisalo-Ropponen 2012, 26). Myöskin vertaisryhmän merkitys nuorille on suuri etenkin silloin, kun nuoret haluavat keskustella esimerkiksi koti-ikävästä tai huolistaan. Asioista on helpompi puhua toisen samassa tilanteessa olevan kanssa. Varsinkin samasta maasta tulleet vertaiset ovat erityisen tärkeitä, mutta harvinaisemmistakin maista tulleille yhteisten kokemusten jakaminen on yhtä tärkeää (Mikkonen 2011, 83). Kaikkein tärkeintä tällaisille nuorille olisi kuitenkin, että huolehdittaisiin ja

mahdollistettaisiin se, että nuorilla olisi elämässään ainakin yksi luotettava aikuinen. Oli kyseessä sitten työntekijä tai ystävä. Tällaisella henkilöllä tulisi olla aikaa ja halua luoda nuoriin luottamuksellinen suhde sekä osoittaa aitoa välittämistä ja täten saada nuorille aikaan tunne, että hänestä pidetään huolta. (Alitolppa-Niitamo 2014, 81.)

Työntekijöiden asema voi olla hyvinkin suuri nuorten elämässä, jolloin työskentelyn muodoilla ja työtavoilla on nuorten etujen kannalta valtava merkitys. Työ nuorten parissa tulisi toteuttaa niin, että se tukisi heidän elämänhallintaansa nuorten omien ehtojen mukaan ja samalla myös kyettäisiin ennaltaehkäisemään myöhempiä haasteita. Tällaisella työllä tarkoitetaan esimerkiksi erilaista tukea aikuisilta nuorten tilanteiden hahmottamiseen ja ymmärtämiseen, tulevaisuudesta keskustelua, tietoa nuorille näiden omasta oikeudellisesta asemasta ja esimerkiksi apua käytännön asioiden järjestämisessä. (Alitolppa-Niitamo 2014, 81—82.) Sosiaalisen tuen ja luottamuksen kokemukset ovat merkittäviä tekijöitä tukemassa psyykkistä hyvinvointia (Kerkkänen & Säävälä 2015, 31).

Edellä mainittujen tukikeinojen avulla nuoria on mahdollista tukea myös konkreettisemmin keinoin. Suureen koti-ikävään ja kulttuurishokkiin auttavat paitsi vertaisten kanssa puhuminen mutta myös tuttu ruoka ja tutut tavat. Ne palauttavat nuoret hetkeksi takaisin omalle mukavuusalueelleen kaiken uuden ja oudon keskellä. Kulttuurisia juhlia ja muuta etnistä toimintaa järjestävät esimerkiksi etniset yhdistykset. (Alitolppa-Niitamo 2014, 84.) Tiivistetysti näiden kaikkien pohjalla on se, että sekä vertaistukea antavat, muut tukea antavat, työntekijät että kaikki Suomen kansalaiset kykenisivät tukemaan hyvinvointia maassamme kunnioittamalla erilaisia kulttuureja ja ymmärtämällä erilaisuuden rikkaukset. Ihmisten tulisi ymmärtää, että oma tapa elää ei ole ainoa oikea tapa elää. Omia arvoja ja kulttuuria tulee arvostaa, ja kaikille tulisi antaa mahdollisuus ja oikeus säilyttää oman kielen ja kulttuurin merkitys missä muodossa haluaakaan kuitenkin toimien Suomen lakien mukaan. (Mäkisalo-Ropponen 2012, 28.)

4.4 Turvapaikanhakijataustaisten nuorten taloudenhallinnan tukeminen

Hyvä taloudenhallinta pohjautuu pitkälti siihen, että ihminen kokee elämänsä hyväksi. Hyvä elämä taas merkitsee lähes kaikille ihmisille taustoista riippumatta työllistymistä, yhteyttä muihin ihmisiin sekä itsenäisyyttä. Pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisten

nuorten matka kohti hyvää elämää on usein pidempi, vaivalloisempi ja monimutkaisempi, koska heidän matkallaan ilmenee monenlaisia esteitä ja kiertoteitä. (Kivijärvi ym. 2015, 12.)

Nuorille arkisissa asioissa auttaminen on ensisijaista ja elämänhallintaa tukevaa, sillä vaikeuksilla on tapana kasaantua. Pettymyksiä nuorten elämään voi aiheuttaa esimerkiksi elämänhallinnan puute raha-asioissa, millä on tapana heijastua sosiaalisiin suhteisiin. (Alitolppa-Niitamo 2014, 84.) Suomalaisessa järjestelmässä moni turvapaikanhakija kohtaa erilaisia haasteita taloudenhallintansa huolehtimisessa jo senkin vuoksi, että kotimaassa ollut järjestelmä on hyvinkin poikkeava suomalaiseen verrattuna. Todistuksiin ja muihin standardisoituihin lomakkeisiin ei ole totuttu, ja kotimaassa tällaiset asiat ovat toimineet hyvinkin eri tavoin. Jo nettipankkitunnuksien puuttuminen monelta tällaisessa tilanteessa olevalla nuorella hankaloittaa monenlaista asioimista, kuten sähköisesti tapahtuvaa asiointia TE-toimiston ja Kelan sivuilla, jotka molemmat vaativat tunnistautumiseen verkkopankkitunnuksia. (Kivijärvi ym. 2015, 58–63.)

Pidemmällä aikavälillä elämänhallinnan puutteen vaikutukset raha-asioissa ja sen heijastukset sosiaalisissa suhteissa näkyvät nuorten psyykkisessä hyvinvoinnissa, jolloin vaikuttavuus näkyy muun muassa yhteiskunnallisessa osallisuudessa. Konkreettinen oman talouden ja raha-asioden hahmottaminen toimii pohjana monelle asialle, ja on varmasti yhtenä osana epävarmuuden poistamisessa ja turvallisuuden luomisessa. Tällaisiin saatu tuki auttaa nuoria hetkeksi vapautumaan kantamistaan vastuista, huolista sekä epävarmuuksista. (Alitolppa-Niitamo 2014, 84–85). Tuen antamisessa osapuolilta kaivataan vuoropuhelua ja dialogia, jolloin asiakasta pystytään tukemaan parhaiten ja hänen kotoutumistaan pystytään edistämään. Tällöin myös työntekijän tulisi unohtaa mahdolliset aiemmat kokemukset asiakkaista, jotka syyttävät palvelujärjestelmän toimimattomuutta ja asiakkaan tulisi unohtaa huonot kokemukset palvelujärjestelmän toimimattomuudesta, jolloin osapuolten kohtaaminen onnistuisi ja tilanteessa edettäisiin tavoitteellisesti. Avoin mieli kohtaamisissa hyödyttää kaikkia osapuolia. (Kivijärvi ym. 2015, 74–78.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

5.1 Kehittämisprosessin aikataulu ja vaiheet

Kehittämistyömme tuotoksena syntyi työkirja työntekijöiden ja turvapaikanhakijataustaisten nuorten väliseen yhteistyöhön tukemaan nuoren taloudenhallintaa. Kehittämistyöhön kuuluu eri toimijoiden mukana oleminen työn kehittämisen eri vaiheissa. Yleisesti kehittämistyössä kehittämisen vaiheet etenevät dialogisessa tai trialogisessa vuorovaikutussuhteessa toimijoiden kanssa. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi keskustelua, arviointia, vertaistukea, palautteen antoa sekä sen vastaanottamista. Toiminnan ympärillä tapahtuu paljon kehittämiseen liittyvää ihmisten välistä sosiaalista vuorovaikutusta. (Salonen 2013, 6.) Toimijat, jotka olivat oman kehittämistyömme eri vaiheissa, olivat Sata omenapuuta –hanke ja sen yhteyshenkilö ja projektipäällikkö, EHJÄ ry:n työntekijät ja asiakkaat sekä ohjaava opettajamme ja muut Sata omenapuuta –hankkeelle opinnäytetyötään tekevät opiskelijat. Myös kuvittaja, joka tulee kuvittamaan meidän työkirjamme lisäksi myös muiden Sata omenapuuta –hankkeelle työkirjoja tekevien tuotokset, oli mukana kehittämisprosessissa.

Kaikkien eri toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö painottui eri tavoin prosessin eri vaiheissa. EHJÄ ry:stä saimme sekä henkilökunta- että asiakaskontaktit haastatteluja varten. EHJÄ ry:n työntekijöiden kanssa järjestimme palavereita saadaksemme heiltä prosessin ajalta palautetta. Tällä tavoin pyrimme varmistamaan myös sen, että kehittämistyömme eteni heidänkin tarpeidensa mukaisesti. Palavereita järjestettiin noin joka toinen kuukausi. Lisäksi sähköpostitse olimme yhteydessä noin kaksi kertaa kuukaudessa. Tämän lisäksi työntekijät käyttivät siellä työkirjaamme ohjaustilanteissa asiakkaidensa kanssa. Työkirjan testauksen jälkeen keräsimme palautteen työkirjan sisällöstä sekä työntekijöiltä että asiakkailta. Näiden pohjalta, sekä oman pohdinnan kautta pystyimme arvioimaan tuotostamme, koko kehittämistyötä sekä ideoimaan ja pohtimaan työmme jatkokehittämismahdollisuuksia.

Salonen (2013, 15—19) on luonut konstruktivistisen mallin kehittämistyön vaiheista ja prosessin etenemisestä. Tämä konstruktivistinen malli kuvaakin parhaiten meidän kehittämistyömme etenemistä. Tässä mallissa on yhdistetty lineaarisen mallin sekä spiraalimallin eri vaiheita. Lineaarinen malli on melko suoraviivainen ja pitää sisällään tavoitteen määrittelyn, suunnittelun, toteutuksen, prosessin päättämisen ja arvioinnin.

Spiraalimallin vaiheet taas ovat kehän mallisesti perustelu, organisointi, toteutus ja arviointi. Meidän kehittämistyömme vaiheet sopivat parhaiten konstruktivistisen mallin sisälle, joka pitääkin sisällään aloitusvaiheen eli idean hankkeesta, suunnitteluvaiheen eli idean kirkastamisen, esivaiheen eli kentälle siirtymisen, työstövaiheen eli käytännön toteutuksen, tarkistusvaiheen eli arvioinnin sekä viimeistelyvaiheen eli hiomisen ja karsimisen.

Kehittämistyöstä syntyy jonkinlainen valmis tuotos. Eri kehittämistöiden tuotokset voivatkin olla hyvin erilaisia, kuten esimerkiksi oppaita, esitteitä, toimintapäiviä tai kansioita. Yhtenäisinä tekijöinä valmiissa tuotoksissa kuitenkin ovat prosessin päättäminen, sen ja tuotoksen esittäminen sekä levitys. (Salonen 2013, 15–19.) On kuitenkin tärkeää muistaa, että monet vaiheet limittyivät keskenään ja vaiheet etenivät osittain myös päällekkäin, mikä on luontaista tämän tyyppisessä työskentelyssä. Oheisessa kuvassa on näkyvissä kehittämistyömme aikataulu ja sen eri vaiheet. Käytetyt menetelmät näkyvät myös prosessin eri vaiheissa. Teemahaastattelut sekä kysely olivat yksi tärkeimmistä käyttämistämme kehittämismenetelmistä, joten koimmekin oleelliseksi aukaista niiden rakennetta ja etenemistä aikataulun esittelemisen jälkeen hieman tarkemmin.

KESÄ 2016

<p><u>Heinäkuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Yhteydenotto Sata omenapuuta –hankkeeseen <ul style="list-style-type: none"> • ehdotus kehittämistyöstämme - Hankkeelta myöntävä vastaus opinnäytetyöllemme <p><u>Elokuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Yhteydenotto työelämän yhteistyökumppaniin EIJÄ ry:n - Kehittämistyön ideointia 	<p>ALOITUSVAIHE</p>
---	---------------------

SYKSY 2016

<p><u>Syyskuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Palaverit Sata omenapuuta –hankkeen sekä EHJÄ ry:n kanssa (erilliset+yhteinen) → Tarpeet, roolit ja kehittämistyön rajaaminen <p><u>Syyskuu-lokakuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyösuunnitelman laatiminen - Suunnitelman hyväksyttäminen - Toimeksiantosopimuksen allekirjoituksen pyytäminen 	<p>SUUNNITTELUVAIHE</p>
<p><u>Lokakuu-marraskuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tietoperustan laatiminen <ul style="list-style-type: none"> • kirjallisuuteen perehtyminen • oppaisiin perehtyminen • työkirjan rakenteen suunnittelu - Tietoperustatyöpaja 	

TALVI 2016-2017

<p><u>Marraskuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Teemahaastattelujen suunnittelu ja laatiminen - Teemahaastattelujen toteutus <p><u>Joulukuu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Toimeksiantosopimus - Valmismateriaaleihin perehtyminen - Teemahaastattelujen litterointi ja läpikäynti → Kerätyn tiedon hyödyntäminen tuotoksen laatimisessa 	<p>Dokumentointi</p>
<p><u>Joulukuu-Tammikuu</u></p> <p style="text-align: center;">Työkirjan laatimista viimeiseen muotoonsa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tammikuussa palaverit toisten Sata omenapuuta –hankkeelle opinnäytetöitä tekevien kanssa ja hankkeen yhteys henkilöiden kanssa - EHJÄ ry:ssä palaveri - Raportin laatiminen - Tarjouspyynnöt kuvittajaehdokkaille → kuvittajan valinta <p><u>Helmi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Palautekyselyn laatiminen - Työkirjan käyttöönotto - Raportin laatiminen 	

KEVÄT 2017

Maaliskuu

- Palautteiden vastaanotto ja palaveri EHJÄ ry:ssä
- Palautteiden läpikäynti ja analysointi
- Työkirjan viimeistely
- Tulostyöpaja
- Kehittämistyön arviointi
- Raportin viimeistely ja tarkistus

VALMIS TYÖKIRJA JA RAPORTTI

TARKISTUSVAIHE

Kehittämistyömme käynnistyi kesällä 2016. Ilmaisimme heti alussa ollessamme yhteydessä hankkeeseen, että olemme kiinnostuneita tekemään kehittämistyön, jonka tuotoksena voisi olla esimerkiksi jonkinlainen työkirja. Heinäkuussa 2016 saimme vastauksen Sata omenapuuta –hankkeelta, että voisimme tehdä kehittämistyömme sille. Aloitustaihetta pidetään kehittämistyön tärkeänä osana, jolloin koko prosessi lähtee liikkeelle ja erinäiset tekijät linjaavat kehittämistyön suunnan (Salonen 2013, 17). Aloitustaiheemme eteni yhteisten palaverien kautta, joita pidimme Sata omenapuuta –hankkeen kanssa sekä hankkeen kautta löytyneen työelämä- ja yhteistyökumppanimme EHJÄ ry:n kanssa. Yhteisten palaverien kautta pystyimme määrittelemään kehittämistyömme ja -tehtävämme, jonka jälkeen tuotokseksemme muotoutui taloudenhallinnan työkirjan laatiminen.

Tämän jälkeen pystyimme suunnittelemaan prosessia tarkemmin, ja luoda opinnäytetyösuunnitelman, joka piti sisällään myös suunnitellun aikataulun, käytettävät kehittämismenetelmät sekä myös muun muassa dokumentointitavat. Opinnäytetyösuunnitelman palautimme lokakuun alussa. Tarkoin suunniteltu työnjako auttoi selkeyttämään prosessia ja sen aikataulun suunnittelua. Suunnitelman laatimisen ohella pidimme koko ajan mielessä realistiset mahdollisuudet käytännön toteutuksesta. Näin mahdollistimme myös sen, että suunnitelmamme tulee pysymään aikataulussa ja prosessi etenee ajallaan ja toivotulla tavalla.

Työstövaihetta voidaan kuvailla raskaimmaksi vaiheeksi kehittämistyön vaiheista.

Tässä vaiheessa työskentely pitää sisällään työn käytännön toteutuksen. Kyseisessä

vaiheessa usein ilmenee myös erilaisia haasteita ja esille tulevat vahvasti myös tekijöiden omat kyvyt liittyen esimerkiksi epävarmuuden sietämiseen ja itsensä kehittämiseen. (Salonen 2013, 18). Työstövaihe piti kohdallamme sisällään tietoperustaosion laatimista, kahdenkeskisiä tapaamisia työkirjan työstämisen aloittamiseksi ja laatimiseksi, tietoperustatyöpajan sekä teemahaastattelujen laatimisen, toteuttamisen ja analysoinnin. Tämän lisäksi työstövaiheessa laadimme kuvittajille tarjouspyynnöt sekä kuvittajan valinnan jälkeen liitimme valmiit kuvat osaksi työkirjaa. Kyseisen vaiheen loppupuolella vuorossa oli vielä palautekyselyn laatiminen. Teemahaastattelut suunnitelimme ja järjestimme marraskuun 2016 aikana. Ensimmäisen haastattelun toteutimme EHJÄ ry:ssä, jossa haastattelimme yksikön vastaavaa ohjaajaa. Työntekijälle suunnattu haastattelu oli yksilöhaastattelu. Sata omenapuuta –hankkeen yhteyshenkilön haastattelun toteutimme myös marraskuun loppupuolella. Viimeisenä haastatteluna meillä oli asiakkaiden haastattelu. Haastattelimme EHJÄ ry:n asiakkaita, jotka ovat olleet Suomessa jo pidempään. Haastattelimme heitä, koska he pystyivät kertomaan, millaista tukea olisivat kaivanneet alkuaikoinaan Suomessa.

Haastattelujen jälkeen pystyimme tarkemmin jatkamaan työkirjan muodostamista. Näimme joulukuun aikana useasti, jolloin kokosimme työkirjaa niin hyvään malliin, kuin kyseisessä vaiheessa pystyimme. Haastattelujen analysoinnin aloitimme käymällä yhdessä läpi työntekijöiden ja asiakkaiden haastattelut molempien muistiinpanoista sekä lisäksi kahdesta äänitteestä. Kirjasimme ylös haastattelujen ydinasiat, joiden pohjalta aloimme laatia tarkemmin työkirjan sisältöä. Haastatteluista nousseiden ydinasioiden lisäksi käytimme työkirjan taustalla erilaisia raha- ja talousaiheisia oppaita, kuten esimerkiksi Eeva Timonen-Kallion (2010) Umbrella –työkirja – itsenäisen elämän ABC sekä Outi Kivisen (2011) Friski –elämänhallinnan oppimateriaali. Näistä jo tehdyistä oppaista haimme erityisesti vinkkejä tehtäväjärjestykseen, tehtävien ja tietoiskujen tasapainoon sekä miellyttävään ulkoasuun.

Tammikuussa 2017 tehtävänäme oli tehdä tarjouspyyntö kuvituksesta tekijöille, joiden joukosta kuvittaja sitten valittiin (katso liite 1). Valittu kuvittaja tulisi kuvittamaan myös nämä muut Sata omenapuuta –hankkeelle tehdyt opinnäytetyöt. Samoihin aikoihin keskusteltiin myös siitä, että meidän työkirjamme tulee menemään kevään 2017 aikana vain koekäyttöön EHJÄ ry:lle ja vasta syksyn 2017 aikana tehdään kaikkien laadittujen työkirjojen yhteinen painatus ja julkaisu. Laadittuamme tarjouspyynnön, lähitimme sen neljälle kuvittajalle. Tarjouspyynnössä oli kerrottuna Sata omenapuuta –hankkeesta, työkirjakokonaisuudesta sekä toivotusta kuvituksesta. Saimme yhteensä

kolme vastausta, jotka lähetimme Sata omenapuuta –hankkeen projektipäällikölle. Tarjousten pohjalta hän teki kuvittajan valinnan ja ilmoitti asiasta meille. Valinnan jälkeen olimme yhteydessä kuvittajaan, joka lupasi kuvat meille todella nopealla aikataululla helmikuun alkuun. Lähetimme hänelle lähes valmiin version työkirjasta, johon olimme kirjanneet, millaisen kuvan haluamme mihinkin kohtaan. Kuvittaja lähetti meille jo luonnosteluvaiheessa kuvia ja antoi täten meille mahdollisuuden vaikuttaa lopputulokseen. Kuvittajan toiveesta kaikki yhteydenpito käytiin sähköisesti.

Meidän kehittämistyömme tarkistusvaihe piti sisällään esimerkiksi palautekyselyn analysoimisen sekä kehittämistyön prosessin ja tuotoksen arvioinnin. Helmikuussa 2017 työkirja annettiin koekäyttöön EHJÄ ry:lle kolmeksi viikoksi. Työkirjaa testasi yhteensä viisi EHJÄ ry:n asiakasta sekä heidän kanssaan työskennelleet työntekijät. Tämän jälkeen keräsimme palautteen palautekyselyn avulla asiakkailta, työntekijöiltä ja Sata omenapuuta –hankkeen projektipäälliköltä ja yhteyshenkilöltä. Lähetimme palautekyselyn sähköisenä EHJÄ ry:lle ja Sata omenapuuta –hankkeen projektipäällikölle ja yhteyshenkilölle. Palautelomake oli mahdollista täyttää sekä sähköisesti että paperisena tulostamisen jälkeen. Maaliskuussa 2017 arvioimme tarkemmin tuotostamme sekä omaan arviointiin että saatuun palautteeseen pohjaten. Tärkeässä roolissa oli myös kokonaisvaltaisempi kehittämistyön ja sen prosessin arviointi, joiden pohjalta pystyimme pohtimaan työmme jatkokehittämismahdollisuuksia. Viimeistelyvaiheessa pystyimme keskittymään kehittämistyöraportin viimeistelyyn, kun olimme saaneet arvioitua kokonaisuutta tarkemmin. Huhtikuulle ajoittui lopullinen arvio sekä täysin valmis tuotos.

5.2 Kehittämismenetelmät

Kehittämistyössämme on käytetty erilaisia kehittämismenetelmiä. Prosessin alkuvaiheessa pohdimme, mitkä erilaiset menetelmät olisivat meille sopivia ja mitkä hyödyttäisivät kehittämistyötämme parhaiten. Pehdyimme erilaisiin menetelmiin, jonka jälkeen alustavasti pystyimme suunnittelemaan ja pohtimaan, mitä menetelmiä aikoisimme prosessin eri vaiheissa hyödyntää. Käyttämämme menetelmät valikoituivat kuitenkin tarkemmin prosessin kuluessa. Kehittämismenetelminämme olivat dialoginen keskustelu, palaverit, sähköpostitse käyty tiedonvaihto, aikaisempi kehittämistieto ja tulokset sekä teoreettiseen kirjallisuuteen perehtyminen (Salonen 2013, 22–23). Dialogista keskustelua kävimme toimeksiantajamme Sata omenapuuta –hankkeen yhteyshenkilön ja projektipäällikön sekä EHJÄ ry:n yhteyshenkilöiden kanssa, jotta prosessi etenisi suun-

nitellusti ja kaikki osapuolet pääsisivät vaikuttamaan sen oikeansuuntaiseen kehittymiseen ja etenemiseen. Prosessin loppupuolella keskustelua käytiin toisten Sata omenapuuta -hankkeelle opinnäytetöitään tekevien opiskelijoiden kanssa sekä kuvittajan kanssa. Edellä mainittujen osapuolten kanssa järjestimme säännöllisiä palaveriteita, sekä välitimme tietoa sähköpostitse. Pyrimme prosessin eri vaiheissa aina tiedottamaan sähköpostitse sekä Sata omenapuuta –hanketta että EHJÄ ry:tä prosessin etenemisestä, jotta kaikki olisivat tietoisia, missä vaiheessa työomme oli. Samalla pystyimme selvittämään toimeksiantajan ja yhteistyökumppanin toiveita ja vaatimuksia opinnäytetyömme suhteen. Yhteispalaveri järjestettiin Sata omenapuuta –hankkeen ja toisten opinnäytetöidentekijöiden kanssa, jotta näistä eri elämänhallinnan osa-alueista koostuvista työkirjoista saataisiin yhteneväinen kokonaisuus.

Teoreettiseen kirjallisuuteen perehdyimme lukemalla laajasti ajankohtaista teoretietoa erilaisista lähteistä. Samalla tavoin perehdyimme myös aikaisempaan kehittämistietoon ja saatuihin tuloksiin tai tuotoksiin. Saimme hankkeen edustajalta paljon vinkkejä kirjallisuudesta, jota pystyimme hyödyntämään kehittämistyössämme sekä tuotoksen luomisessa. Keskityimme myös lähteiden laadukkuuteen ja ajantasaisuuteen. Näin mahdollistimme monipuolisen tietopohjan saamisen ja ymmärtämisen. Teoriatiedon lukeminen ja sillä tietouden kartoittaminen ohjasi tuotoksen tekoa, jonka tueksi kävimme tietenkin dialogista keskustelua edellä mainittujen yhteistyötahojen kanssa. Kokonaisuutena näiden avulla pystyimme tuottamaan mahdollisimman informatiivisen ja selkeän työkirjan, sekä pystyimme tästä johtuen saamaan aikaan selkeän kokonaisuuden opinnäytetyötämme lukeville.

Kehittämismenetelmät pitävät sisällään myös tiedonhankintamenetelmät. Ne ovat käytännössä sama asia kuin tutkimusmenetelmät, mutta niiden käyttö on kehittämistyössä joustavampaa verrattuna niiden käyttöön tutkimustyössä. (Salonen 2013, 23.) Tiedonhankintamenetelminä hyödynsimme teemahaastattelua, kyselyä sekä valmiita materiaaleja. Myös dokumentointia pidetään osana näitä menetelmiä. Kehittämistyömme ja tuotoksemme kannalta teemahaastattelut toimivat merkittävänä menetelmänä, jotta tuotoksemme kehittyi oikeaan suuntaan ja eteenpäin. Teemahaastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä, joka toimii hyvänä keinona kerätä aineistoa (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57). Haastattelimme EHJÄ ry:n vastaavaa ohjaajaa, Sata omenapuuta –hankkeen yhteyshenkilöä sekä kahta EHJÄ ry:n asiakasta ennen kuin aloimme luoda tarkempaa pohjaa tuotokselle. Ideana oli saada haastatteluista kattavaa tietoa siitä, mitkä aihealueet ovat oleellisimpia tuotoksessamme, ja mistä näkökulmasta niitä olisi

hyvä käsitellä. Tämän lisäksi halusimme saada tietoa, onko ehdottamiemme aihealueiden lisäksi vielä muita aihealueita, joita tulisi käsitellä. Otimme avoimesti palautetta vastaan siitä, jos jotkin suunnittelemamme aihealueet koettiin sellaisiksi, että niiden käsittelyä tuotoksessamme ei tarvita.

Teemahaastattelu

Teemahaastattelusta, lomakehaastattelusta ja avoimesta haastattelusta keskustellessamme meillä oli jo alusta asti melko selkeä linja haastattelujemme tyylistä. Päädyimme käyttämään teemahaastattelua muun muassa sen vuoksi, että aihekokonaisuus, josta halusimme tietoa, oli melko laaja. Tällöin haastattelua on helpompi johdattaa yhden isomman teeman johdolla huomioiden pienempiä teemoja. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jonka tavoitteena on juurikin kerätä tietoa tietyistä teemasta. (Vilka & Airaksinen 2003, 63.) Kyseisessä haastattelumuodossa eri teemoista keskustellaan haastateltavan kanssa. Eri teemoilla asiaa lähestyen on mahdollista saada hyvinkin kattavaa tietoa ilmiöstä. (Kananen 2012, 100.)

Muodostimme kaksi runkoa haastatteluille. Toinen runko oli suunnattu työntekijän ja hankkeen yhteyshenkilön haastatteluihin (katso liite 2), ja toinen taas asiakkaille toteutettuun haastatteluun (katso liite 3). Käsiteltävät asiat olivat listattu samalla tavoin teemoittain molemmissa haastattelurungoissa. Joitakin eroavaisuuksia kuitenkin oli teemojen sisällöllisissä asioissa. Aluksi haastatteluissa kartoitimme haastateltavien perustietoja. Työntekijän ja hankkeen yhteyshenkilön kohdalla kyselimme heistä itsestään, heidän työstään ja sen liittymisestä tähän kehittämistyöhön. Asiakkaiden kohdalla kartoittelimme heidän elämäntilannettaan, sekä saapumistaan Suomeen. Tämän jälkeen käsitelimme haastateltavien toiveita työkirjan osalta. Hankkeen yhteyshenkilön ja työntekijän kohdalla kartoitimme toiveita laajemmin eri näkökulmista, kun taas asiakkaiden kohdalla kartoitimme heille vaikeita asioita taloudenhallinnassa ja täten toiveita työkirjalle. Tämän jälkeen aloimme edetä teemoittain raha- ja talousasioissa, ja nämä teemat pysyivät samoina molemmissa haastattelurungoissa. Käsitelimme, mistä asiakkaan tulot ja menot koostuvat ja miten hyvin asiakkaat itse käsittävät tulojen ja menojen suhteen. Keskustelimme, kuinka hyvin asiakkaat tuntevat suomalaisen sosiaalihuoltojärjestelmän sosiaalietuuksineen. Halusimme myös tietää, kokevatko asiakkaat ja työntekijät asiakkaiden rinnalla sosiaalietuuksien hakemisen haastavana vai helppona. Selvitimme asiakkaiden mielipiteen pankkiasioinnista ja laskujen maksamisesta sekä työntekijän ja hankkeen yhteyshenkilön mielipiteitä näistä. Selvitimme kokemuksia säästämisestä ja sen merkityksestä. Työ- ja verotusasioita käsitelimme haastattelussa vain hyvin vähän,

sillä vain hyvin harvat kotoutumisvaiheessa olevat nuoret käyvät töissä. Haastattelun lopuksi kysyimme vielä huolesta. Kartoitimme, oliko haastateltavilla herännyt jotain huolia kotoutumisvaiheessa olevien nuorten rahankäytöstä tai taloudenhoidosta. Päätimme kaikki haastattelut kertaamalla haastateltaviemme vastaukset heille muistiinpanoistamme lukemalla ja kysyimme, onko muistiinpanoissamme joitain kohtia, mitä he haluaisivat mahdollisesti korjata, muuttaa tai poistaa. Tai toisaalta olisiko vielä jotain, mitä haastateltava haluaisi lisätä.

Haastattelumenetelminä käytimme sekä yksilöhaastattelua että parihaastattelua. Yksilöhaastattelussa haastatellaan nimensä mukaisesti yhtä henkilöä kerrallaan. Tällaisessa haastattelussa positiivista on esimerkiksi se, että vastauksia analysoidessa ei tarvitse miettiä sitä, vaikuttiko ryhmä jotenkin haastateltavan vastauksiin. (Kananen 2012, 100.) EHJÄ ry:n työntekijän eli vastaavan ohjaajan sekä hankkeen yhteyshenkilön haastatteluissa koimme yksilöhaastattelujen olevan meille hyödyllisin keino saada tietoa. Se oli samalla myös meille kätevin tapa kertoa toiveistamme kehittämistyötämme kohtaan. Asiakkaiden haastattelu toteutettiin parihaastatteluna. Parihaastattelu on ryhmähaastattelun alalaji. Ryhmähaastattelun ohjeet pätevät pääosin myös parihaastattelussa. (Hirsjärvi ym. 2007, 205.) Ryhmähaastattelussa haastatellaan kerralla useampia henkilöitä, jolloin mahdollistetaan myös se, että haastatteliijoilla säästyy aikaa verrattuna siihen, että haastattelu toteutettaisiinkin yksilöhaastatteluina. Ryhmähaastattelussa saadaan myös tiivistettyä tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2012, 100.)

Tiesimme parihaastattelussa tulevan esille sen seikan, että toisen vastaukset voivat vaikuttaa toisen henkilön vastauksiin. Koimme kuitenkin tässä tilanteessa parihaastattelun olleen parempi vaihtoehto, sillä näin asiakkaille mahdollistettiin toiseen tukeutuminen, joka varmasti edesauttoi laajojen vastausten saamisessa. Tukeutumisella tarkoitamme esimerkiksi sitä, että haastattelemamme asiakkaat ovat asuneet Suomessa vasta muutamia vuosia, joten he saattavat tarvita toistensa apua kielellisessä ilmissä. Halusimme käyttää sekä yksilöhaastattelua että parihaastattelua sen vuoksi, että koimme hyötyvämmä erilaisista vaihtoehdoista laajemmin ja halusimme kokeilla molempien haastatteluiden soveltuvuutta ja sopivuutta meille. Jälkikäteen pystyimmekin sanomaan olevamme oikein tyytyväisiä valintoihin. Parihaastattelu oli juuri oikea vaihtoehto nuorten haastatteluun ja yksilöhaastattelut olivat sopivat hankkeen edustajan ja työntekijän haastatteluissa.

Kysely

Kyselyä hyödynsimme prosessin loppupuolella. Valitsimme kyselyn siksi, että kyselytutkimuksella saadaan nopeasti kerättyä määrällistä aineistoa tutkittavalta joukolta. Lisäksi kehittämistutkimuksen arviointivaiheessa kyselytutkimus soveltuu erinomaisesti muutosprosessin onnistumisen ja vaikuttavuuden arvioimiseen. Kysely koostuu kysymyksistä, jotka koskevat tutkimusilmiötä. (Kananen 2015, 95–96.) Keräsimme palautteen Sata omenapuuta –hankkeen projektipäälliköltä ja yhteysenkilöltä sekä työelämäyhteistyökumppanimme EHJÄ ry:n työntekijöiltä. Palautekysely suunnattiin myös asiakkaille, jotka työkirjaa käyttivät. Kysely oli samassa muodossa sekä työntekijöille että asiakkaille. Palautekysely piti sisällään kysymyksiä työkirjan jokaisesta aihealueesta. Kyselyssä hyödynnettiin pääosin monivalintaa, mutta jokaisen aihealueen lopussa oli myös avoin kohta, johon sai kirjoittaa vapaasti. Kyselyn loppupuolella oli vielä yhteenveto palautteesta, joka sisälsi avoimia kysymyksiä kokonaisuudesta. (Katso liite 4.)

Kysely oli työntekijöiden osalta kokonaistutkimus (sensus), sillä kohderyhmä (populaatio) oli pieni ja täten helposti tavoitettava. (Kananen 2015, 99.) Palautekyselyyn saimme vastauksia yhteensä kolmelta työntekijältä. Muun intressiryhmän, eli asiakkaiden osalta päädyimme tutkimaan vain osan mielipidettä työkirjastamme. Valinnan teimme otannalla. Tämä tarkoittaa sitä, että vain osa asiakkaista tutkitaan, jonka perusteella tehdään yleistys populaatioon eli koko kohderyhmään. (Kananen 2015, 100.) Päädyimme otantaan sen vuoksi, että emme uskoneet tavoittavamme kaikkia työkirjaamme testanneita asiakkaita. Vastauksia palautekyselyymme saimme yhteensä kolme kappaletta viidestä.

Dokumentointi

Kehittämismenetelmien kokonaisuutta voidaan dokumentoida eri tavoin. Dokumentoinnin avulla kerätyistä materiaaleista ja aineistoista saadaan erilaista tietoa sekä tuotoksesta että raporttia varten. (Salonen 2013, 23.) Dokumentointi on myös välttämätöntä sen vuoksi, että tulokset voidaan täten siirtää myös toiseen kontekstiin (Kananen 2012, 14). Me dokumentoimme prosessiamme kirjoittamalla suunnitelmia, muistiinpanoja ja muita havaintoja ylös päiväkirjoihimme. Muistiinpanoja teimme yhteisistä palavereista, opinnäytetyöryhmän työpajoista, tapaamisista ohjaavan opettajamme kanssa, palavereista EHJÄ ry:n ja Sata omenapuuta –hankkeen edustajien kanssa sekä tietenkin jatkuvasti oman tiedonhankintaprosessimme aikana. Myös haastatteluihin meillä oli yhdistettynä muistiinpanojen laatiminen, mutta tämän lisäksi myös nauhoitimme työntekijöi-

den haastattelut. Asiakkaiden haastattelussa emme saaneet heiltä lupaa nauhoittamiseen. Haastatteluissa teimme aina samalla myös muistiinpanoja, ja asiakkaiden haastattelun kävimmekin sitten jälkikäteen läpi ainoastaan muistiinpanoihimme tukeutuen. Kyselyjen dokumentointi painottui kyselylomakkeisiin, jotka saimme takaisin itsellemme analysointia varten.

5.3 Aineiston analysointi sekä hyödyntäminen

Prosessin eri vaiheissa analysoimme dokumentoimamme teemahaastattelut, palautekyselyt sekä valmiit materiaalit. Valmiita materiaaleja pyrimme analysoimaan esimerkiksi teoriakirjallisuuteen pohjaten. Internetistä löysimme omaa kehittämistyötämme hyödyntäviä materiaaleja, ja tämän lisäksi myös kirjallista materiaalia oli saatavilla. Niitä pohtiessamme ja analysoidessamme pystyimme tukeutumaan niistä esille tulleen erilaiseen teoriaan, jolloin itse pystyimme hyödyntämään analysointia esimerkiksi työkirjaamme varten. Muilta toimijoilta saadut toiveet ja vinkit tukivat myös valmiita materiaaleja ja niiden analysointia.

Teemahaastattelujen toteuttamisen jälkeen litteroimme haastattelut, sekä kävimme niihin yhdistettynä tekemämme muistiinpanot läpi. Näin saimme yhdistettyä eri haastatteluista kartoittamamme tiedot. Litterointi tarkoittaa aineiston kirjoittamista tekstimuotoon. Litterointitarkkuus vaihtelee suuresti. (Kananen 2015, 90.) Litteroinnissa voidaan erottaa seuraavat tasot: sanatarkka litterointi, yleiskielinen litterointi ja propositiotason litterointi. Sanatarkka litterointi on tasoista tarkin, jolloin haastateltavan kertomat ja äännähdykset kirjataan sanatarkasti. Videotallenteista on mahdollista kirjata myös äänenpainonvaihtelut, eleet sekä ilmeet. Yleiskielisessä litteroinnissa haastateltavan kertoma on muutettu yleiskielelle. Se tarkoittaa sitä, että hänen kertomastaan on muutettu kaikki puhekieliset- ja murreilmaisut yleiskieliseen muotoon. Propositiotason litterointi on tasoltaan vapain, jolloin kirjataan vain esille nousseet ydinasiat. (Kananen 2012, 109–110.) Kehittämistyössä litteroinnin ei tarvitse olla niin täsmällistä ja järjestelmällistä kuin tutkimustyössä. Tällöin litteroinnissa voidaan keskittyä tarvitun tiedon saamiseen kehittämistyöhön. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64.) Näin mekin toimimme litteroinnin suhteen. Emme litteroineet haastatteluja sanasta sanaan, vaan kirjasimme ylös vain haastatteluista nousseet ydinasiat, käytimme näin ollen propositiotason litterointia.

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä teemahaastattelu yksilölle tai ryhmälle toimii hyvänä aineistonkeruumenetelmänä. Tällöin haastatteluilla kerätty aineisto analysoidaan

esimerkiksi teemoittelemalla aineisto. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57.) Analysoimme kerätyn aineiston muodostamalla saaduista vastauksista kokonaisuuksia, jotka jaotelimme teemoittain. Haastatteluja analysoidessamme havaitsimme haastateltavien vastauksissa paljon yhtäläisyyksiä, joka tietenkin helpotti jaottelua. Haastattelujen pohjalta nousi esille toistuvia asioita, joita olivat nuorten hetkessä eläminen sekä talouden ja muunkin elämän suunnittelemattomuus, säästämisen tärkeys, Suomessa toimivien eri järjestelmien hankaluus ja ymmärtämättömyys, työntekijän tuen merkitys nuorille suunnattujen palveluiden hahmottamisessa, ja samalla kuitenkin myös se, että tietoa nuorilta löytyy liittyen raha- ja talousasioihinsa, mutta koko kokonaisuuden hahmottaminen on hankalaa.

Erityisesti EHJÄ ry:n työntekijän haastattelusta nousi esille monia tärkeitä teemoja. Hänen mukaansa työkirjassa olisi tärkeä tuoda esille, mistä nuoren tulot ja menot koostuvat. Tärkeää olisi selventää esimerkiksi asumistuen määrää. Monella nuorella asumistuki menee nimittäin suoraan vuokranantajan tilille ja nuoren itsensä maksettavaksi saattaa jäädä vain muutama kymmenen euroa. Tällöin nuori saattaa virheellisesti kuvitella, että koko asunnon vuokra on vain muutamia kympejä. Toinen tärkeä teema oli säästäminen. Tämä korostui sekä EHJÄ ry:n työntekijän että Sata omenapuuta –hankkeen yhteyshenkilön ja myös asiakkaiden haastattelussa. Nuoret elävät usein tässä ja nyt, eivätkä osaa suunnitella talouttaan ja rahankäyttöään pitkiä aikoja eteenpäin. Osa nuorista lähettää säästöön jääneet rahansa kotimaassaan asuvalle perheelleen. Tuotoksessamme on nuorille suunnattuja kysymyksiä säästämisestä, sekä pitkä lista erilaisia säästövinkkejä helpottamaan säästämistä ja oman kulutustottumuksen muokkamista kohti parempaa taloudenhallintaa. Työkirjassa kehotamme myös nuoria avaamaan jokaisen laskun, jonka he saavat. EHJÄ ry:n työntekijän ja asiakkaiden haastattelussa kävi ilmi, että nuoret eivät aina avaa saamiaan kirjekuoria. Syynä tähän on esimerkiksi se, että he eivät ymmärrä, mistä ja miksi lasku on tullut, tai he eivät osaa tehdä laskulle yhtään mitään. Niinpä käsitelimme tuotoksessamme, miksi jokaisen laskun avaaminen on tärkeää, mistä voi kysyä apua, jos ei ymmärrä, miksi laskujen maksaminen on tärkeää, mitä pitää tehdä, jos laskua ei saa eräpäivään mennessä maksettua ja mitä tapahtuu, jos laskua ei maksa eräpäivään mennessä.

Teemahaastattelujen dokumentointia ja analysointia pystyimme hyödyntämään monin eri tavoin. Haastattelujen analysoinnissa esille nousi paljon yksityiskohtaisia asioita, joiden avulla kykenimme valitsemaan selkeät osa-alueet itse tuotoksen teemoihin ja sitä

kautta suunnitella sen sisältöä tarkemmin. Tiivistetysti voimme sanoa, että aineiston selkeä analysointi edesauttoi runsaasti sen hyödyntämistä tuotoksessa.

Palautekyselyjen analysointi oli mielestämme melko helppo tehdä toimivan ja selkeän kyselyn rakenteen vuoksi. Koska samaa selkeää kyselyä käytettiin kaikille palautteenantajille, oli analysointi melko helppoa. Analysoimme kyselyt käymällä läpi kaikista saamistamme palautekyselyistä aihealueet yksitellen. Esimerkiksi ensimmäiseksi kyselyssä käsiteltiin työkirjan alkukartoituskokonaisuutta, joten kävimme läpi jokaisesta palautteesta ensiksi tämän kokonaisuuden. Näin pystyimme saamaan kokonaiskuvan eri aihealueiden toimivuudesta ja kehittämisehdotuksista. Kirjasimme saatuja vastauksia teemoittain ylös paperille, joka selkeytti hahmottamista. Tämän lisäksi kuitenkin myös selkeyden vuoksi erottelimme työntekijöiltä, asiakkailta ja toimeksiantajalta saadut palautteet. Toinen meistä haki EHJÄ ry:ltä palautekyselyt paikan päältä, jolloin saimme saatuun palautteeseen vielä tarkennuksia ja selkiytystä. Näin toimimme EHJÄ ry:n toiveesta, sillä työntekijät halusivat vielä kasvotusten tarkentaa joidenkin palautteiden merkityksiä, lähinnä siitä syystä, että osa asiakkaiden palautteista oli melko suppeita kielellisen ilmaisun hankaluuden vuoksi.

Hyödynsimme saatua palautetta tämän kehittämisprosessin loppupuolella viimeistelemällä työkirjaa. Teimme siihen joitakin lisäyksiä, kuten esimerkiksi kuvan lisäämisen laskusta ja tiliotteesta. Tätä lisäystä harkitsimme tovin, koska koimme hieman ristiriitaiseksi niiden lisäämisen, kun teemahaastatteluissa oli kuitenkin tullut esille, että olisi parempi, että jokainen nuori ottaisi mallikappaleeksi oman laskun ja tiliotteen. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että tämä ei välttämättä ole kaikille mahdollista ja niiden lisäämistä toivottiin palautteissa, joten päätimme ne lisätä. Tämän lisäksi teimme joitakin pieniä hiomisia, mutta palautteen ollessa kuitenkin pääpiirteittäin todella hyvää, ei meidän tässä kohtaa enää tarvinnut työkirjaan suurempia muutoksia tehdä.

6 TALOUDENHALLINNAN TYÖKIRJA

6.1 Työkirjan sisällöstä

Opinnäytetyömme on osa isompaa Sata omenapuuta –hankkeelle tehtävää opinnäytetyökokonaisuutta. Opinnäytetyökokonaisuuden tuotoksena syntyy yksi työkirja, johon on koottu informatiivisia tehtäviä sisältäviä työkirjoja yhteensä viidestä eri elämänhallinnan osa-alueesta. Taloudenhallinnan työkirjamme on vahvasti oman näköisemme myös sisällöltään, koska saimme sen työstämiseen tässä vaiheessa melko vapaat raamit lähinnä sen vuoksi, että laajempi työkirjakokonaisuus valmistuu kokonaisuudessaan vasta syksyn 2017 aikana. Tuotoksen suunnittelussa kiinnitimme erityistä huomiota siihen, että työkirjamme palvelisi kohderyhmämme tarpeita ja sitä olisi helppo ja mieluisa käyttää. Erityisesti kiinnitimme huomiota selkokielisyyteen. Kirjoitimme työkirjan sisällön mahdollisimman helppolukuiseksi sisällöstä tinkimättä.

Laatimamme työkirja on konkreettinen työväline, jota käytetään asiakkaan ja työntekijän välisessä yhteistyössä tukemaan nuoren taloudenhallintaa, sekä sen ymmärtämistä kokonaisvaltaisesti. Työkirjan alussa on työntekijälle suunnattu osuus. Siinä kerrotaan tiivistetysti työkirjan sisältö sekä ohjataan työntekijää käyttämään työkirjaa yhdessä asiakkaan kanssa. Tämä osuus on mielestämme tärkeässä roolissa myös siksi, että siinä motivoidaan työntekijää hänen ja asiakkaan väliseen yhteistyöhön. Työntekijälle osoitetaan, että hänellä on vastuu asiakkaan tukemisesta ja siitä, että asiakas hyötyy työkirjan sisällöstä ja tehtävistä mahdollisimman paljon. Kuitenkaan työntekijän rooli työkirjan käytössä ei saisi olla liian hallitseva, jotta nuori kykenee itse myös ottamaan vastuuta oppimisestaan.

Halusimme työkirjan sisällöstä monipuolisen ja sieltä onkin selvästi erotettavissa neljä suurta eri teemaa. Työkirja sisältää perustietoa taloudenhallinnasta ja siihen liittyvistä seikoista. Nämä osuudet on kirjoitettu tavallisella fontilla ilman muotoiluja. Työkirjassa on informatiivisia tietoiskuja ja vinkkejä, jotka voidaan erottaa vihreästä ympyröinnistä. Nämä tietoiskut sisältävät vinkkejä, tarkentavaa tietoa tai muita tärkeitä ja huomioidettavia seikkoja. Tehtävät ovat suuressa roolissa työkirjaa. Tavoitteenamme oli Sata omenapuuta –hankkeen tavoitteiden mukaisesti osallistaa nuoria omassa elämässään. Osallistaminen näkyy työkirjassa erityisesti tehtävien muodossa. Emme halunneet työkirjasta pelkkää faktaa sisältävää info-lehtistä, vaan halusimme osallistaa nuo-

ret pohtimaan konkreettisesti heidän omaa taloustilannettaan ja tietojaan taloudenhallinnasta. Monipuolisten tehtävien tarkoitus oli paitsi osallistaa, myös opettaa. Täten tieto ei tule vain nuoren ulkopuolelta, vaan hänelle annetaan mahdollisuus selvittää tarvittavia tietoja itse ja tämän jälkeen kirjata ne selkeästi ylös.

Kaikkia viittä työkirjaa yhdistää Viima. Viima on sarjakuvatyypinen henkilö, joka tulee seikkailemaan kaikissa viidessä työkirjassa. Loimme Viiman, koska meidän mielestämme joitain arkisia esimerkkejä olisi helpompi ja miellyttävämpi kertoa jonkun henkilön kautta. Työkirjassa on esimerkiksi kohta, jossa Viima on ostanut joka päivä take-away-kupin kahvia. Esimerkissä on laskettu, kuinka paljon rahaa Viimalta on kulunut rahaa vuodessa pelkästään mukaan otettavaan kahviin.

Viima osti joka päivä vuoden ajan take away-kahvikupin, joka maksoi 1,50€. Vuodessa hän olisi säästänyt $1,50\text{€} \times 365\text{vrk} = 547,5\text{€}$, jos hän ei olisi ostanut yhtäkään take away-kahvikuppia.

Kuva 2. Viima ja take away-kahvikuppi.

Kaikki Viiman kautta kerrotut esimerkit ovat realistisia ja voisivat tapahtua kohderyhmän nuortenkin elämässä. Työkirja on kirjoitettu selkosuomella ja tekstiä selkiyttämään etsimme kuvittajan, joka piirsi kuvat haluamistamme asioista. Kuvittaja piirsi esimerkiksi matkustamista, laskuja ja ruokaa symboloivia kuvia. Lisäksi hän visualisoi Viiman ulkonäön ja toteutti hahmon piirtämisen. Tavoitteenamme oli miellyttävä tasapainoinen, mutta vaihteleva kokonaisuus, jossa onnistuimme loistavasti.

6.2 Työkirjan muoto

Etukäteen meille ei annettu varsinaisesti mitään raameja työkirjan muodosta, joten olemme luoneet sen täysin itse ja tehneet valinnat muodosta itse. Olemme kuitenkin läpi koko prosessin pitäneet mielessämme sen, että työkirja tulee olla helposti kehitettävissä muodossa ja muutoksia työkirjaamme voidaan tehdä. Todennäköisesti, kun kaikki työkirjat ovat valmiita, niiden ulkonäköä yhdenmukaistetaan, pieniä muokkauksia tehdään, sekä työkirjakokonaisuus saa viimeisen muotonsa. Tämän vuoksi tavoitteenamme oli pitää työkirja sillä tavoin yksinkertaisessa muodossa, että muokkauksia on mahdollista ja helppo tehdä. Emme lisänneet suurempia kuvioita, koristeluja tai muita vallitsevia teemoja työkirjan muotoiluun, jotta jatkokehittäminen olisi yksinkertaista toimeksiantajallemme. Kuitenkin koemme, että työkirjan muotovalinnoissa on näkyvissä oma tyylimme ja omat valintamme.

Toimitimme tuotoksen eteenpäin sähköisessä muodossa sähköpostin välityksellä. Ideana tämän työkirjan käytössä oli se, että se tulostetaan ja käytetään paperisena versiona. EHJÄ ry:n työntekijät tulostivatkin työkirjoja asiakkailleen sitä mukaa, kun he asiakastyössään sitä tarvitsivat. Tällaiseen paperiseen versioon päädyimme sen vuoksi, että tehtävät ovat mielestämme helpompi tehdä paperiseen versioon. Myös omien muistiinpanojen ja merkintöjen tekeminen on helpompaa paperiseen kuin sähköiseen versioon. Lisäksi työkirjassa on joitain osioita, esimerkiksi taulukoita, joita toivottiin voivan kopioida asiakkaille. Koemme myös, että tällainen paperinen versio kokonaisuutena tukisi paremmin kehittämistyömme tavoitteita ja pitäisi asiakkaat vahvemmin osallisina. Edellä mainittujen syiden lisäksi, myös syksyllä 2017 valmistuva työkirja tulee olemaan konkreettinen paperiversio, joten tätäkin silmällä pitäen päädyimme paperiseen versioon.

Tuotoksemme tulee kuitenkin säilymään sähköisessäkin versiossa pitkälti sen vuoksi, että näin mahdollistetaan työkirjan reaaliaikaisuuden säilyttäminen sekä kehittämisen mahdollistaminen. Jotkin tiedot voivat ajan myötä vanhentua, joten tämän vuoksi sähköisen version säilyttäminen on tärkeää. Tällöin muokkaaminen on helpompaa ja päivityksiä voidaan helposti tehdä sähköiseen versioon. Päivityksen jälkeen sitä voidaan taas tulostaa ja käyttää alkuperäisessä tarkoituksessaan paperisena versiona. Myös työkirjakokonaisuuden valmistumisen lähestyessä syksyllä 2017, työkirjamme voi jotenkin muuttaa muotoaan, jolloin muutokset on helpompi tehdä sähköiseen versioon.

6.3 Työkirjan aihealueet ja käyttö

Koska työkirjan pohjimmaisena ideana on tukea turvapaikanhakijataustaisten nuorten taloudenhallintaa ja sen kehittymistä, on mielestämme oleellista aukaista ja tarkentaa miten työkirjan käytöstä voidaan hyötyä. Työkirjassamme vallitsevat aihealueet ovat budjetointi, joka pitää sisällään tulot, menot ja säästämisen, verojen maksaminen, laskun maksaminen, pankkitili sekä tilitapahtumat. Nämä kaikki aihealueet pitävät sisällään sekä tieto-osuuksia että tehtäviä, joiden perimmäisenä tarkoituksena on monipuolisoin keinoin tukea nuorten taloudenhallinnan kehittymistä. Näiden aihealueiden lisäksi työkirja sisältää johdannon sekä työntekijälle suunnatun osuuden, joissa pyritään antamaan tietoutta työkirjan sisällöstä sekä antamaan työntekijälle raameja ja neuvoja työkirjan käyttöön asiakkaan kanssa. Näitä alustuksia pidämme hyvin tärkeinä, jotta työkirja ja sen sisältö pääsisivät täysin oikeuksiinsa. Näin mahdollistetaan kokonaisuus, joka hyödyttäisi parhaimmalla mahdollisella tavalla asiakasta, työntekijää sekä heidän välistä yhteistyötään.

Jo heti työkirjan alussa asiakkaan tulee pohtia taloudenhallintaa omaan elämäänsä pohjaten. Johdannon ja työntekijälle suunnatun osuuden jälkeen työkirja alkaa alkukartoituksella, jossa asiakkaan on määrä pohtia jo olemassa olevaa tietotaitoaan koskien raha- ja talousasioita. Tämän kartoituksen perusteella hän voi tehdä joko kaikki työkirjassa olevat tehtävät tai sitten valita sen osa-alueen tehtävät, joista hänellä ei ole vielä tarpeeksi tietoa. Budjetointi on ensimmäinen laajempi teema työkirjassa. Budjetoinnissa ehdottoman tärkeää on realistinen käsitys tuloista ja menoista. Monen kohdalla budjetin laatiminen voi mennä pahasti pieleen, kun tulot arvioidaan suurin piirtein ja menoja vähätellään tai jokin niistä unohdetaan. Tulojen ja menojen suhteen tasapaino mahdollistetaan budjetoinnin avulla. Budjetilla tarkoitetaan arviota tai suunnitelmaa menoista ja tuloista, ja sen tarkoituksena onkin mitoittaa menot tulojen mukaan. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2004, 6.) Jo yksinkertaisen taulukon avulla, johon kirjataan tulot ja menot, mahdollistetaan hahmotus siitä, ovatko talous ja budjetti tasapainossa. Tällöin tulojen ja menojen tulisi olla arvoltaan yhtä suuria. (Marttila ym. 2016, 49.)

Budjetoinnin määrittelyn jälkeen työkirjassa siirrytään luonnollisesti tulojen ja menojen käsittelyyn, joista ensimmäisenä käsitellään asiakkaan tuloja. Tässä osuudessa keskityimme erityisesti siihen, mitä sosiaalietuuksia turvapaikanhakijataustaiset nuoret voivat saada ja mistä niitä haetaan. Sosiaalietuuksia on mahdollista saada tueksi, jos

omat tulot eivät muutoin riitä elämisen kustannuksiin (Marttila ym. 2016, 41). Sosiaalietuudet ovat työstä saatua palkkaa suuremmassa roolissa työkirjassa sen vuoksi, että vain hyvin harva alaikäisenä ilman huoltajaa tulleista turvapaikanhakijataustaisista nuorista käy vielä töissä. Näin työkirjalla voidaan tavoittaa paremmin kohderyhmämme nuoret, ja he pääsevät käsittelemään sekä saavat tietoutta itselleen realistista ja heille ajankohtaisista tuloista. Työkirjassa mainitsimme nimeltä asumistuen, työmarkkinatuen, toimeentulotuen ja opintotuen, sillä nämä tuet ovat EHJÄ ry:n vastaavan ohjaajan mukaan yleisimmät sosiaalietuudet, joita kohderyhmämme nuoret saavat. Tämän teoriaosuuden jälkeen on ensimmäinen taulukkotehtävä, johon asiakkaan on itse määrä kirjoittaa, mitä tuloja hän saa ja minä päivänä.

Tulojen jälkeen työkirjassa käsitellään menoja. Kuten tulojenkin, myös menojen määrä vaihtelee ihmisillä. Menot pitävät sisällään kuukausittaisia välttämättömiä maksuja ja tämän lisäksi myös muita mahdollisia kuluja. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2004, 5.) Työkirjassa kerromme, että ihmisillä on kiinteitä ja muuttuvia kuluja. Kiinteitä kuluja ovat esimerkiksi vuokra, vakuutus-, puhelin- ja mahdollisesti myös vesilasku. Muuttuvia kuluja puolestaan ovat esimerkiksi ruokaan, vaatteisiin sekä harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyvät kulut. Kuluissa tärkeä on huomata, että jonain kuukautena kuluja voi olla enemmän kuin toisena. Tämän jälkeen työkirjassa edetään muutamaan tehtävään, jotka liittyvät asiakkaan omiin kuluihin. Asiakkaan tulee miettiä päiväkohtaisesti viikon ajan, mihin hänellä menee rahaa ja kuinka paljon. Toiseen taulukkoon asiakkaan tulee pitää kirjaa joka päivä kuukauden ajan, mihin ja kuinka paljon hänellä kuluu rahaa. Taulukossa on 31 saraketta. Ohjeena on kirjata vuokra, maksettujen laskujen yhteissumma, ruoka, vaatteet, liikkuminen, tupakka ja alkoholi sekä muut menot. Lopuksi asiakas laskee kaikki menonsa yhteen ja vertaa sitä kuukauden tuloihinsa. Idea tulojen ja menojen selkeään kirjaamiseen auttaa nuorta ymmärtämään ja hallitsemaan omaa talouttaan paremmin, sekä samalla niiden avulla päästään niin sanotusti työkirjan sisällön ytimeen. Tällöin kuukauden kokonaismenot ovat myös helpompi hahmottaa, kun ne ovat konkreettisesti jossakin ylhäällä kirjoitettuna.

Seuraava aihealue työkirjassa on säästäminen. Aluksi työkirjassa esitetään erilaisia kysymyksiä, kuten mitä säästäminen on, miksi säästäminen on tärkeää, säästääkö asiakas nyt johonkin ja onko hänellä itsellään keinoja säästämiseksi. Näiden kysymysten jälkeen olemme itse listanneet monia keinoja säästämiseksi. Säästämisellä tarkoitetaan sitä, että menojen jälkeen rahaa jäisi vielä jäljelle, ja tämän jäljelle jääneen summan voi laittaa säästöön (Hämäläinen 2005, 15). Keinoja menojen pienentämiseen on monia.

Ostosten harkinta, kulutuksen vähentäminen, hankintojen siirtäminen, halvempien vaihtoehtojen ostaminen, vuokraaminen, käytetyn ostaminen ja hankintojen korvaaminen tekemällä itse ovat näitä keinoja. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2004, 10–11.) Hintavertailusta on työkirjassa erillinen tehtävä. Tehtävän tarkoituksena on vertailla eri peruseruoka-aineiden hintoja eri ruokakaupoissa. Valmiiden esimerkkien lisäksi työkirjassa oli paljon tyhjiä sarakkeita. Näiden ideana oli, että nuori saa kirjoittaa niihin itse eniten ostamiaan ruoka-aineita ja täten pohjata säästämistä taas omaan arkeensa. Säästäminen aihealueena oli sellainen, joka nousi monesti esille toteuttamissamme teemahaastatteluissa. Säästämistä pidettiin aihealueena mahdollisesti hankalana ymmärtää ja vaikeana toteuttaa kohderyhmän arjessa. Kuitenkin tärkeänä pidettiin sen säilyttämistä työkirjan yhtenä aihealueena, joten tavoitteenamme oli tehdä kyseisestä kokonaisuudesta mahdollisimman asiakaslähtöinen eli asiakkaita koskettava ja aidosti hyödyllinen.

Käsittelimme työkirjassa myös veroja ja syitä niiden maksamiseen. Koimme tämän määrittelyn tärkeäksi, koska kohderyhmällä saattaa olla Suomesta sellainen kuva, että täällä saadaan paljon palveluja ilmaiseksi. Näinhän ei kuitenkaan ole, vaan julkiset palvelut rahoitetaan kansalaisten ja yritysten veronmaksuilla. Tämän lisäksi valtio kerää erilaisia maksuja, jotta kunnat ja valtio pystyvät järjestämään palvelut ja muut tehtävät. Miksi Suomessa sitten kerätään veroja niin paljon? Julkinen talous Suomessa on suuri, joten siihen tarvitaan rahaa. Veroilla rahoitetaan terveys-, poliisi-, maanpuolustus-, kulttuuri-, urheilu-, opetus- ja joukkoliikennepalveluita. Tarvittaessa veroja käytetään myös kansalaisten tuloerojen kaventamiseen. Jos veroja maksetaan liian vähän tai niitä ei makseta lainkaan, tulee kansalaisille maksettavaksi jäännösveroa. Jäännösveroja kutsutaan arkikielellä ”mätkyiksi”. (Marttila ym. 2016, 120—121.) Työkirjassa kerroimme, että asiakkaat maksavat saamistaan etuuksistaankin veroja. Veroja maksetaan myös palkasta. Tehtävänä vero-osiossa oli tarkastella verokorttia. Työkirjassa on kuva verokortista, joka esittää työkirjassa seikkailevan hahmon Viiman verokorttia. Pyrimme tällaisen konkreettisen kuvan avulla auttamaan asiakkaita hahmottamaan tätä aihealuetta ja ymmärtämään verokortin tarkoitusta sekä sen eri kohtien sisältöjen merkityksiä.

Pankkitilistä työkirjassa kerrotaan lyhyesti. Työkirjassa kerrotaan pankkitilin tarkoituksesta, eli siitä, että sinne maksetaan mahdollinen palkka ja sosiaalietuudet. Pankkitililtä maksetaan laskut ja pankkitilille voi säästää rahaa. Pankkitiliä varten henkilö tarvitsee passin tai muun virallisen asiakirjan, jolla voi todistaa henkilöllisyytensä. Kaikilla asiakkailla ei välttämättä ole pankkitiliä, mutta myös tulevaisuutta ajatellen tämän käsittely työkirjassa on oleellista. Pankkitilin käsittelystä työkirjassa olikin helppo siirtyä laskujen

maksamiseen. Laskun maksaminen ja laskun maksamatta jättäminen ovat tärkeässä roolissa työkirjassamme. Johdanto laskujen maksamiseen alkaa huomiolla, että jokainen lasku ja kirjekuori tulee avata. Tämän jälkeen kerromme, että laskut maksetaan tavallisesti verkkopankissa, koska se on ilmaista. Muita tapoja maksaa lasku on esimerkiksi pankin tiskillä tai R-kioskillä, mutta nämä tavat tulevat huomattavasti kalliimmaksi. Pyrimme sisällyttämään työkirjaan tällaisia erilaisia yksinkertaisia ja lyhyitä tietoiskuja, jotka jäisivät helposti asiakkaiden mieleen. Työkirja sisältää laskujen maksamisesta tehtävän. Ajatuksena on, että asiakas tarkastelee yksin tai yhdessä työntekijän kanssa joko työkirjassa olevaa laskua tai jotain omaa laskuaan. Asiakasta pyydetään merkitsemään laskusta erilaisia oleellisia sisältöjä laskuun.

Laskun maksamisen lisäksi oleellista oli tarkastella, miten kuuluu toimia, jos laskua ei pysty maksamaan eräpäivään mennessä. Asiakkaalle on esitetty tehtävämuodossa erilaisia väittämiä, joista hänen tulee valita sopivin. Väittämiä ovat esimerkiksi: ”Et mitään. Odotat muistutuslaskua ja maksat sen viivästyskorkojen kera”, ”Lainaat rahaa ja maksat laskun” tai ”Otat yhteyttä maksun saajaan ja sovit eräpäivän vaihdosta”. Tämän jälkeen on tehtävä, jossa asiakkaalta kysytään, mitä tapahtuu, jos laskua ei maksa ajoissa. Tehtävän jälkeen olemme listanneet, mitä seurauksia Suomessa tulee, ellei laskua maksa eräpäivään mennessä. Tiivistetysti ne keräävät viivästyskorkoja. Loppuksen lopuksi joutuukin maksamaan enemmän kuin pelkän laskun summan. Maksujen laiminlyönti voi johtaa maksuhäiriömerkintään luottotiedoissa. Maksuhäiriömerkintä nähdään Suomen asiakastieto Oy:n rekisterissä. Maksuhäiriömerkinnästä seuraa paljon erilaisia haittoja, ja se usein estääkin esimerkiksi luottokortin tai uuden lainan saamisen. Sillä voi olla myös vaikutuksia Suomen kansalaisuuden saamiseen ja monissa tilanteissa se estää myös vuokra-asunnon tai kännykkäliittymän saamisen. 2-4 vuoden kuluessa maksuhäiriömerkinnät poistuvat luottotiedoista. (Marttila ym. 2016, 50—51.) Laskujen maksamattomuuden käsittelyllä pyrittiin siihen, että nuori ymmärtäisi tästä aiheutuvat seuraukset ja voisi hyötyä kokonaisuudesta siten, ettei laskuja jäisi maksamatta eikä ongelmia tulevaisuuteen aiheutuisi. Tämänkin aihealueen käsittelyllä pyrittiin pidempikantoisiin vaikutuksiin nuoren elämään.

Viimeisenä taloudenhallinnan työkirjassa käsitellään tilitapahtumia. Tässä osiossa on tarkoituksena tarkastella joko työkirjassa olevaa tiliotetta tai nuoren omaa paperista tiliotetta tai verkkopankin tilitietoja joko yksin tai yhdessä työntekijän kanssa. Tehtävänä asiakkaan tulee ympyröidä tilin saldo. Tämän jälkeen työntekijän kanssa keskustellaan tilin saldosta sekä siitä, mistä saldon näkee. Seuraavaksi asiakkaan tulee tarkastella

kaikkia menojaan kuluneen kuukauden ajalta sekä sitä, ovatko kaikki menot olleet tarpeellisia. Tähän tilitapahtumaosioon yhdistetään aiempia aihealueita, jotta koko työkirja olisi kokonaisuudessaan yhtenäinen. Loimme työkirjaan tiliotteen, jotta kaikki työkirjaa käyttävät saavat mahdollisuuden käyttää jotakin tiliotetta mallinaan, jos omaa ei ole mahdollista hyödyntää tehtävässä.

Työkirjan viimeisellä sivulla annetaan vielä puheenvuoro työntekijälle. Sivulla on Viima peukalo pystyssä ja puhekuplassa lukee: ”Ohjaaja haluaa sanoa”. Sivulla on vapaata kirjoitustilaa, johon työntekijä saa halutessaan kirjoittaa palautetta tai kannustusviestejä nuorelle. Tällä halusimme tukea sitä, että työntekijä, jonka kanssa nuori yhteistyössä on työkirjaa tehnyt, voisi kertoa nuorelle esimerkiksi tämän onnistumisista työkirjaa tehtaessä. Tämän palautteen avulla nuori voi saada kokemuksen työkirjan tekemisen hyödyttävyydestä sekä uuden oppimisesta. Koska tavoitteenamme koko kehittämistyöllemme oli saada aikaan työkirja, joka toimisi nuoren ja työntekijän työskentelyssä apuvälineenä, tukee tämä työkirjan viimeinen osio myöskin tätä tavoitettamme.

9. LOPUKSI

Kuva 3. Ohjaaja saa antaa palautetta nuorelle.

7 ARVIOINTI JA POHDINTA

7.1 Tuotoksen arviointi

Tavoitteenamme oli saada aikaan työkirja, joka olisi toimiva ohjauksen apuväline asiakkaan ja työntekijän välillä. Tavoitteenamme oli sisällyttää työkirjaan sekä tehtäviä että informatiivisia osuuksia selkokielellä, jotta asiakkaan taloudenhallintaa ja sen kehittymistä voidaan tukea. Tavoittelimme myös asiakkaiden osallisuuden lisääminen työkirjan sisällön avulla. Asiakkaat saivat olla mukana koko prosessissa aina alun suunnittelusta, työkirjan testauksen kautta palautteen antoon. Näin mahdollistimme sen, että työkirjan sisältö tukisi tätä tavoitettamme. Toimeksiantajan suhteen asettamamme tavoitteet liittyivät Sata omenapuuta –hankkeen tavoitteisiin. Tavoitteenamme oli saada aikaan kokonaisuus, joka palvelisi hankkeen tavoitteita ja tulevaa työkirjakokonaisuutta.

Työkirjan oltua käytössä noin kolmen viikon ajan, aloimme kerätä palautetta siitä. Keräsimme palautetta laatimamme palautekyselyn avulla Sata omenapuuta –hankkeen projektipäälliköltä ja yhteyshenkilöltä sekä EHJÄ ry:n työntekijöiltä ja heidän asiakkailtaan. Sata omenapuuta -hankkeen projektipäällikkö ja yhteyshenkilö eivät käyttäneet työkirjaa yhteistyössä asiakkaiden kanssa, vaan antoivat palautetta arvioimalla ja tarkastelemalla työkirjaa ja sen sisältöä. EHJÄ ry:ssä työkirja taas oli käytössä työntekijöiden ja asiakkaiden välisissä ohjaustilanteissa, joten he kykenivät arvioimaan työkirjan toimivuutta konkreettisemmin. Saimme palautetta yhteensä hankkeen osalta kahdelta henkilöltä, kolmelta EHJÄ ry:n työntekijältä ja kolmelta heidän asiakkaaltaan. Sähköisesti lähetettyyn palautekyselyyn oli mahdollista vastata joko sähköisesti tai tulostamalla se, ja vastaamalla tällöin paperiseen versioon kyselystä.

EHJÄ ry:n työntekijöiden antamat palautteet olivat hyvin linjassa toistensa kanssa. Heidän mielestään teksti oli hyvää ja selkeää. Asiaa ja tekstiä oli paljon, mutta kaikki oleellinen oli kuitenkin onnistuttu kirjoittamaan tiiviisti ja ytimekkäästi. Työntekijöiden mukaan kuvat selvensivät tekstiä mainiosti ja niitä olisi itse asiassa saanut olla jopa vieläkin enemmän. Tehtävät sopivat hyvin aihekokonaisuuksiin ja niitä oli monipuolisesti. Erityisesti laskun maksamista koskeva aihekokonaisuus sai työntekijöiltä kehua: ”erinomainen paketti”. Kommenttia perusteltiin sillä, että se oli selkeä kokonaisuus, jossa kuvat sopivat hyvin tekstiin ja osiota oli miellyttävä tehdä. Verojen käsittely nähtiin hyödylliseksi käsitellä tulevaisuutta ajatellen, vaikka nuoret eivät vielä ajankohtaisesti olekaan töissä. Tiedot työkirjassa käytetyt ilmaiset, kuten esimerkiksi kiinteät menot ja

säästäminen, olivat olleet nuorille haastavia ja tällöin he olivat tarvinneet työntekijän apua. Työntekijät kuitenkin kertoivat, että näitä vakiintuneita ilmaisuja on hankala ilmaista toisin ja onkin hyödyllistä, että nuori oppii sanojen tarkoituksen tässä vaiheessa. Ainut asia, jota työntekijät toivoivat työkirjaan lisää, oli kuvat. Yhden työntekijän mielestä työkirjassa ollut esimerkki Viimasta ja hänen puhelinlaskustaan oli ”ontuva”, sillä monilla asiakkailta on käytössään prepaid-liittymät. Tämän saadun palautteen pohjalta pystyimme muokkaamaan esimerkin työkirjaan. Kaiken kaikkiaan EHJÄ ry:ssä oltiin kuitenkin erittäin tyytyväisiä tähän työkirjaan. Heidän mielestään olimme onnistuneet laatimaan erinomaisen työkirjan, joka palvelee varmasti asiakkaiden tarpeita. Työkirjassa on paljon hyödyllistä asiaa ja ne on kerrottu tiiviisti ja ymmärrettävästi.

Kolmen viikon aikana työkirjaamme ehti testata yhteensä viisi EHJÄ ry:n asiakasta, mutta palautetta saimme kuitenkin vain kolmelta asiakkaalta. Asiakkaiden palautteissa oli hieman eroavaisuuksia, jotka liittyivät lähinnä tiettyjen termien ja ilmaisuiden ymmärtämiseen. Pääasiassa työkirja oli asiakkaiden mielestä kuitenkin selkeä ja hyödyllinen. Asiakkaat kokivat, että työkirjasta oli heille hyötyä ja he oppivat työkirjan avulla paljon. Erityisen opettavaiseksi nuoret kokivat veroja, pimeää työtä, laskun maksamista ja tilitapahtumien seuraamista koskevat kokonaisuudet. Haastetta sen sijaan tuottivat jo edellä käsiteltyjen käsitteiden (sosiaalietuudet sekä kiinteät- eli välttämättömät menot) ymmärtäminen. Säästäminen aiheena oli paikoin vaikea, sillä nuorten on jo lähtökohtaisesti haastavaa säästää pienistä sosiaalietuuksistaan. Nuoret kokivat myös pankkitiliin liittyvän kokonaisuuden haastavaksi osittain siksi, ettei heillä itsellään ole vielä pankkitiliä Suomessa.

Sata omenapuuta –hankkeen projektipäälliköltä ja yhteyshenkilöltä saatu palaute oli niin ikään positiivista. Kuvat saivat paljon kehuja, ja niitä pidettiin informatiivisina ja ne rytmittivät työkirjaa mainiosti. Tehtävät olivat hyödyllisiä ja tekstin muotoilussa oli otettu asiakasryhmän kielitaito hyvin huomioon. Erityiskiitosta saimme kauppojen hintavertailua, verokorttia ja laskun maksamista koskevista tehtävistä. Parannusehdotuksena saimme valmiin laskun ja tiliotteen kuvan lisäämisen työkirjaan. Alkuperäisenä ajatuksenamme oli, että olisi asiakkaalle hyödyllisempää tarkastella jotakin hänen omaa laskuaan tai tiliotettaan. Palautteen myötä lisäsimme työkirjaan kuitenkin esimerkit Viiman laskusta ja tiliotteesta ja annamme tehtävänannossa asiakkaan päättää, tarkasteleeko hän omaa vai Viiman laskua ja tiliotetta. Yhteenveto toimeksiantajan palautteesta oli, että olimme onnistuneet luomaan toimivan ja informatiivisen paketin, joka on varmasti hyödyllinen ja miellyttää vielä ulkonäöllisestikin.

Saadun palautteen pohjalta arvioidessamme työkirjaa koemme onnistuneemme työkirjalle asettamissamme tavoitteissa. Tavoitteenamme oli saada toimiva ohjauksen apuväline työntekijöiden ja asiakkaiden välisiin ohjaustilanteisiin. Saadun palautteen perusteella kokonaisuus toimi, ja voimme sanoa onnistuneemme tässä tavoitteessa. Tavoittelimme tuotoksellamme myös sitä, että se olisi mahdollisimman hyvä tulevaa työkirjajatkamista varten. Tärkeää oli myös, että tuotoksemme olisi sellaisessa muodossa, että sen painatus ja muut vastaavat toimet myöhemmässä vaiheessa onnistuvat. Sen oli myös oltava melko yksinkertainen, jotta mahdollisia muokkauksia ja jatkokehittämistä tarvittaessa kyetään tekemään. Mielestämme onnistuimme näissä todella hyvin. Koemme valintojemme olleen onnistuneita ja tavallaan pelkistettyjä, mutta kuitenkin sellaisia, että tuotoksemme ei näytä mitenkään yksinkertaiselta, tylsältä tai vajaalta.

Koska tavoittelimme asiakkaiden osallistamista ja osallisuuden lisäämistä, tulisi se näkyä myös työkirjan sisällössä. Tuotos sisältää paljon asiakkaille osoitettuja tehtäviä, joita he voivat itse tehdä työntekijän avustuksella. Suurin osa sisällöstä on tehtäviä, joissa asiakkaille mahdollistetaan oman elämän oikeiden tilanteiden hyödyntäminen. Nuoret saavat tuotokseen kirjata oikeita rahan kulutuksiaan, sekä pohtia esimerkiksi omasta laskustaan käsin laskun sisältöä. Tässä vaiheessa kuitenkin arvioidessamme omaa osuuttamme tässä osallisuuden lisäämisessä, on tärkeää muistaa se, että työntekijän roolilla on suuri merkitys siinä, miten käytännössä nuorten osallistaminen näkyy työkirjaa hyödynnettäessä. Tämän vuoksi pidämme erittäin tärkeänä työkirjan alkupuolella esiintyvää työntekijälle suunnattua osuutta, jossa pyrimme antamaan ohjeistusta työntekijälle hänen roolistaan työskentelyssä ja näin mahdollistamaan nuoren osallistamisen. Tiivistetysti voimme kuitenkin sanoa onnistuneemme tämän tavoittemme täyttämässä.

Kokonaisuutena taloudenhallinnan työkirjassa käsitellään eri teemoja ja aiheita monipuolisesti, jotta taloudenhallinnasta olisi mahdollista saada kattava kuva. Halusimme antaa asiakkaille mahdollisuuden oppia monipuolisesti eri taloudenhallintaan liittyvistä kokonaisuuksista, jotta työkirjan avulla kyettäisiin tukemaan asiakkaiden taloudenhallintaa mahdollisimman hyvin. Koemme onnistuneemme eri aihealueiden valinnoissa sekä siinä, millaisia tehtäviä eri aihealueisiin valittiin. Tämän taloudenhallinnan työkirjan arvioinnin voimme tiivistää siihen, että kokonaisuuteen olemme itse todella tyytyväisiä ja voimme sanoa olevamme siitä todella ylpeitä. Ahkeraan tehty työ, aiheeseen laajasti

perehtyminen, monipuoliset menetelmät sekä aito innostus ja kiinnostus koko prosessiin näkyivät saadussa positiivisessa palautteessa sekä myös omasta mielestämme kattavassa, monipuolisessa, asiakaslähtöisessä ja onnistuneessa tuotoksessa.

7.2 Prosessin arviointi

Tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Edellisessä luvussa käsitelimme tuotoksen tavoitteiden saavuttamista ja niiden arviointia. Tuotokseen kohdistuneiden tavoitteiden lisäksi tavoittelimme asioita, jotka painottuivat kokonaisvaltaisemmin koko kehittämistyöhön ja sen prosessiin. Saamamme palautteen perusteella voimme sanoa onnistuneemme tavoitteessamme luoda Sata omenapuuta -hankkeen tavoitteita sekä lopullista elämänhallinnan työkirjaa palvelevan kokonaisuuden koko prosessimme avulla.

Läpi koko prosessin tärkeänä tavoitteenamme oli asiakkaiden osallistaminen ja osallisuuden lisääminen, jonka vuoksi halusimme asiakkaiden olevan läsnä prosessin eri vaiheissa. Asiakkaiden osallisuuden lisäämisestä työkirjan avulla kerroimme aikaisemmin, mutta halusimme kuitenkin asiakkaiden myös olevan osallisina prosessissa. Tämän vuoksi asiakkaat olivatkin mukana tuotoksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Onnistuimme tässä mielestämme hyvin saadessamme asiakkailta teemahaastatteluista paljon tärkeää, ensisijaista ja kattavaa tietoa. Asiakkaat saivat rehellisesti kertoa teemahaastatteluissa omia toiveitaan, mielipiteitään ja kokemuksiaan sekä saivat olla osallisina kehittämistyössä. Näiden pohjalta pystyimme keskittymään asiakkaiden kantoihin kehittämistyössä valitsevissa teemoissa. Tämän lisäksi perehdyimme tietoon ja valmiisiin materiaaleihin, jotka painottuivat eri teemojen käsittelyyn juuri asiakasryhmän kannalta.

Mahdollistimme näihin eri tavoitteisiin pääsemisen innokkaalla ja avoimella työskentelyllä. Olimme aidosti kiinnostuneita kehittämistyöstämme ja halusimme taata hankkeelle, asiakkaille sekä työntekijöille mahdollisimman hyödyllisen kokonaisuuden. Tämä ohjasi meitä työskentelemään siten, että saamme tavoitteet täytettyä.

Kehittämisprosessin ja -menetelmien arviointi

Laatimamme aikataulu opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa osoittautui realistiseksi ja pysyimme laatimassamme aikataulussa. Tuotoksen käyttöönotto EIJÄ ry:ssä oli ainut tilanne, jossa jäimme suunnitellusta aikataulusta hieman jälkeen. Tarkoituksenamme

oli saada jo tammikuun 2017 aikana työkirja käyttöön, mutta tämä sijoittuikin sitten vasta helmikuun puoleenväliin. Myöhästynyt aikataulu tuotoksen suhteen johtui kuitenkin Sata omenapuuta –hankkeen tekemästä kuvittajan valintaprosessista. Koska pala- veri kuvittajan valinnasta ja koko valintaprosessin muodostumisesta saatiin vasta tam- mikuun 2017 alkupuolelle, niin luonnollisestikin valinnasta ja kuvittajalle tästä ilmoitta- misesta kesti tovi siihen, kun saimme kuvat itsellemme ja pystyimme ne liittämään osaksi työkirjaa. Muuten opinnäytetyöprosessimme etenikin suunnitelmien mukaisesti ja maaliskuun 2017 pystyimme keskittymään pitkälti viimeistelyyn. Säännölliset työpa- jat, joihin osallistuivat ohjaava opettajamme, opponointiparimme sekä muita opiskeli- joita, toimivat myös aikataulussa pysymisen mahdollistajina. Aikataulussa pysyminen taas mahdollisti esimerkiksi sen, että saimme kehittämistyön kokonaisuuden onnistu- maan.

Opinnäytetyöprosessissa merkittävässä roolissa sekä koko kehittämistyön että tuotok- sen kannalta olivat teemahaastattelut. Menetelmänä teemahaastattelu oli juuri meille ja tälle prosessille sopiva valinta. Yhtenäiset teemat kaikissa toteuttamissamme haastat- teluissa mahdollistivat sen, että saimme yhtenäistä ja tarvitsemaamme tietoa. Jälkikä- teen voikin sanoa, että etukäteen tarkoin laadittu tietoperusta, sekä yksityiskohtaisesti mietityt teemavalinnat mahdollistivat haastattelujen onnistumiset. Teemahaastattelu menetelmänä piti myös haastattelutilanteen hyvin rentona ja keskustelumaisena, eikä jännitystä ollut havaittavissa haastatteluissa. Kokonaisuutena nämä marraskuussa 2016 pidetyt haastattelut olivat onnistuneet, kattavat ja mielenkiintoiset. Muistiinpanot, sekä haastattelujen nauhoittaminen olivat hyvä valinta teemahaastattelujen dokumen- tointiin, sillä uutta ja tärkeää tietoa tuli haastatteluissa paljon. Jos olisimme valinneet vain toisen näistä, olisi ollut hyvinkin mahdollista, että joitakin tärkeitäkin asioita olisi mennyt ohitse haastattelutilanteiden ollessa niin keskustelunomaisia ja paljon infor- maatiota sisällään pitäviä. Jälkikäteen pystyimme litteroinnin ja muistiinpanojen yhdis- tämisen avulla keräämään yhteen meille tarpeellisen tiedon. Tämän lisäksi olimme jäl- kikäteen hyvin tyytyväisiä siihen, että työntekijöiden ja hankkeen yhteyshenkilön haas- tattelut toteutimme yksilöhaastatteluina ja asiakkaiden haastattelun parihaastatteluna. Tietenkään emme voi tietää, millaista tietoa olisimme saaneet erilaisilla valinnoilla, mutta ainakin näiden valintojen avulla saimme meille oikeanlaista ja kattavaa tietoa. Voimmekin sanoa, että sekä tuotosta että koko kehittämistyötä varten teemahaastatte- lumme ja niihin yhdistetty teoretieto, sekä säännölliset palaverit yhteistyötahojen kanssa olivat meille sopivia tapoja hankkia tietoa.

Menetelmistä puhuttaessa koemme palautekyselyn olleen myös toimiva kokonaisuus. Valmiit ja laatimamme työkirjan sisällön mukaisesti etenevät teemat, sekä niihin yhdistetyt avoimet kohdat mahdollistivat valituissa aihealueissa pysymisen, mutta samalla jättivät palautteenantajalle mahdollisuuden esittää meille myös omia tuotoksesta heränneitä ajatuksia. Tuotoksesta saatu palaute toimi oivana apukeinona pohtiessamme jatkokehittämismahdollisuuksia.

Yhteistyön arviointi

Keskinäinen yhteistyömme oli sujuvaa, hyödyllistä ja onnistunutta. Olimme tehneet jo ennen opinnäytetyötä melko paljon erilaisia opinnoissa eteen tulleita pari- tai ryhmätöitä yhdessä, joten tiesimme yhteistyömme olevat mutkatonta. Kuitenkin tärkeänä pidämme sitä, että kehittämistyön alkupuolella laadimme yhteiset linjaukset kehittämistyön aikaisista työskentelytavoista, joita noudattamalla yhteistyömme sujuikin ongelmitta. Tämän lisäksi isona positiivisena tekijänä oli se, että jo suunnitteluvaiheessa meillä oli hyvin yhtenäinen linja esimerkiksi tämän kehittämistyön tavoitteista, tulevasta aikataulusta, sekä muista prosessiin kuuluvista vaiheista. Tapasimme opinnäytetyön merkeissä melko usein, ja teimme pitkin prosessia tehtävänjakoja, jotta prosessi etenisi jouhevasti.

Pyrimme pääsemään tavoitteisiimme Sata omenapuuta -hankkeen ja EHJÄ ry:n kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Yhteistyö näiden tahojen kanssa sujui prosessin ajan pääsääntöisesti hyvin. Koko prosessin ajan oli tärkeää, että yhteistyö eri tahojen kanssa sisälsi suoraa palautetta. Näin kehittämistyömme eteni parhaiten omia tavoitteitamme sekä hankkeen tavoitetta kohden. Yhteistyötä pidettiin yllä sähköpostitse sekä palaverien avulla. Tällaiseen projektinomaiseen työhön tietenkin kuuluu aina muuttuvia tilanteita, mutta yhteiset palaverit mahdollistivat sen, että kaikki osapuolet pysyivät prosessin etenemisessä mukana. Saimme vasta oman opinnäytetyöprosessimme loppupuolella selville toiset hankkeelle opinnäytetöitä tekevät opiskelijat, ja tämän näkyi jonkin verran prosessissa. Toisten opiskelijoiden prosessit ovat myöhemmässä vaiheessa kuin meidän, joten tavallaan me toimimme oman tuotoksemme kanssa suunnannäyttäjinä liittyen esimerkiksi tuotoksen sisällöllisiin seikkoihin. Kuvittajan valintaan liittyen prosessi hieman viivästyi, koska toivoimme saavamme kyseisen vaiheen pidemmälle jo ennen joulua 2016. Yhteinen palaveri toisten opiskelijoiden ja hankkeen yhteyshenkilön sekä projektipäällikön kanssa saatiin onnistumaan vasta joululoman jälkeiselle viikolle, jolloin oli mahdollista keskustella kuvittajasta. Tämän vuoksi kuvittajan valinta varmistui

vasta vuoden 2017 tammikuun loppupuolella. Tältä osin koimme, että emme saaneet ajoissa kaipaamaamme tietoa ja vastausta liittyen kuvittajaan ja sen valintaprosessiin.

Sähköpostin välityksellä olimme tiiviisti yhteydessä sekä toimeksiantajaan että työelämän yhteistyökumppaniimme. Vaikka välillä toimeksiantajan kohdalla emme saaneet kaipaamiamme vastauksia toivomassamme aikataulussa, niin voimme kuitenkin sanoa yhteistyön pääsääntöisesti olleen sujuvaa. Tiedostimme kuitenkin sen asian, että myös toimeksiantajan aikataulu saattoi välillä olla kiireinen. Tämän vuoksi oli luonnollista, että välillä saattoi tulla viivytyksiä ja joidenkin asioiden osalta esiintyä epävarmuutta. Ikinä emme kuitenkaan jääneet täysin ilman vastausta, ja meitä ja kehittämistyötämme pyrittiin tukemaan mahdollisimman hyvin. EHJÄ ry:stä koemme saaneemme nopeasti tukea ja neuvoja niitä kaivatessamme. Saimme EHJÄ ry:n toiminnasta sellaisen kuvan, että heidän yhteyshenkilönsä olivat aidosti kiinnostuneita kehittämistyöstämme ja sen etenemisestä sekä kokivat kehittämistyön ja sen tuotoksen tarpeellisiksi. Pyrimme pitämään nämä toimijat ajan tasalla prosessin eri vaiheissa, ja näin kaikki osapuolet olivat tietoisia kehittämistyön etenemisestä. Voimmekin sanoa sekä keskinäisemme että toimijoiden kanssa tehdyn yhteistyön olleen onnistunutta ja kehittämistyötä tukevaa.

7.3 Pohdinta

Kokonaisuudessaan oman osuutemme laatiminen lopullisesta työkirjasta sekä tiivistysti koko kehittämistyömme oli opettavainen prosessi. Tiedonkeruun avulla saimme paljon pohjatietoa maahanmuutosta sekä tietenkin kohderyhmästämme: turvapaikanhakijataustaisista nuorista. Kehittämismenetelmiä hyödyntämällä saimme ensisijaista tietoa sekä työntekijöiltä että asiakkailta nuorten taloudenhallinnan käsityksestä, ja opimme tätä kautta valtavasti uutta kohderyhmästä ja heidän tilanteistaan Suomessa. Koko kehittämistyötämme ja sen prosessia ajatellessa voimme sanoa oppineemme valtavasti myöskin tällaisesta projektimaisesta työskentelystä ja sen luonteesta. Kokonaisuudesta ja siitä saadusta kokemuksesta tulee varmasti olemaan hyötyä meille molemmille tulevassa työelämässä.

Jo prosessin aikana, mutta erityisesti sen loppupuolella, meille muodostui ymmärrys siitä, että turvapaikanhakijataustaisten nuorten ymmärrys eri taloudenhallintaan vaikuttavista tekijöistä voi olla hyvinkin heikko ja tukea tähän elämähallinnan osa-alueeseen kaivataan. Tämän tuen avulla voidaan pidemmällä tähtäimellä mahdollistaa nuorten hyvinvointi täällä Suomessa. Kaikilla nuorilla ei esimerkiksi ole tietoutta siitä, mitä tukia he

saavat ja millä perustein. Osa ei välttämättä tiedä, että jokin heidän saamansa tuki saattaa mennä suoraan esimerkiksi vuokranantajalle ilman, että raha päätyisi missään vaiheessa nuorille. Tuotteiden hintaerot saattavat olla vaikeita hahmottaa, kuten myös säästämisen merkitys kokonaisuutena. Ehkä suurimpana murheena on kuitenkin se, että verokortilla tehtävän työn merkitys saattaa olla joillakin nuorilla hämärtynyt. Positiivisena puolena näille edellä mainituille seikoille kuitenkin voimme sanoa sen, että työkirjamme mahdollistaa muun muassa näiden kokonaisuuksien hahmottamisen kehittymistä parempaan suuntaan. Suuressa merkityksessä kuitenkin näiden kehittymiselle on sekä nuorten omat asenteet että heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden roolit.

Opinnäytetyöprosessimme opetti meille paljon myös siitä, miten suuri määrä eri tahoja vaikuttaa tällaisten nuorten elämään ja kuinka paljon nuoret näiltä tahoilta kaipaavat tukea elämiinsä. Turvapaikanhakijataustaisilla nuorilla voi olla tapahtunut elämässään niin suuria asioita ja muutoksia, että muutenkin ikänsä puolesta myllerryksen vaiheessa olevat nuoret kaipaavat paljon tukea, neuvoa ja ohjausta eri tahoilta. Etenkin, kun perhettä ei välttämättä ole läsnä arjessa ja kulttuuri on hyvin erilainen verraten alkuperäiseen kotimaahan. Positiivisena puolena Suomessa kuitenkin on se, että tukea tarjoavia tahoja löytyy, jos tukea halutaan ottaa vastaan.

Tarvetta tällaiselle elämänhallinnan eri osa-alueiden tukemiselle tulee varmasti esiintymään tulevaisuudessa ja erilaisia apuvälineitä elämänhallinnan tukemiseen kaivataan. Laatimaamme työkirjaa tullaan hyvin lähiaikoina jatkokehittämään pitkälti jo senkin vuoksi, että Sata omenapuuta –hankkeen lopullinen työkirja julkaistaan syksyn 2017 aikana. Koemme tehneemme työkirjasta sellaisen, että jatkokehittäminen on melko vaivatonta ja ylipäätään mahdollista. Sata omenapuuta –hankkeella on tavoitteena julkaista koko työkirjakokonaisuus 24.10.2017, jolloin järjestetään hankkeen loppuseminaari. Tällöin kaikista elämänhallinnan eri osa-alueisiin painottuvista työkirjoista on tehty yksi kokonaisuus, joka pitää sisällään kokonaisvaltaisemmin kohderyhmän elämänhallintaa tukevan kokonaisuuden. Oma osuutemme tästä tulevasta kokonaisuudesta piti sisällään elämänhallinnan osa-alueena turvapaikanhakijataustaisten nuorten taloudenhallinnan tukemisen ja kehittämisen. Tämä lopullinen työkirja tullaan julkaisemaan sekä paperisena että sähköisenä versiona. Oman kehittämistyömme päätösvaiheessa ei ollut vielä varmaa, julkaistaanko työkirja Turun ammattikorkeakoulun julkaisusarjassa. Oletuksena kuitenkin oli, että todennäköisesti näin tehdään, mutta täyttä varmuutta ei prosessimme loppupuolella saatu.

Kehittämistyömme ollessa mielestämme helposti jatkokehittävissä, aloimmekin pohtia tarkemmin näitä eri mahdollisuuksia. Jo prosessin aikaisemmissa vaiheissa toimme toisillemme esille ajatusta siitä, että kehittämistyömme tuotosta voitaisiin varmasti hyödyntää muidenkin kohderyhmien kanssa. Itsenäistyvässä vaiheessa olevia nuoria löytyy paljon, ja koemme, että työemme olisi sovellettavissa toisenlaisiinkin konteksteihin. Tuotoksestamme löytyy joitakin kohtia, jotka kohdentuvat juuri turvapaikanhakijataustaisiin nuoriin, mutta pääsääntöisesti sen monipuolisen sisällön vuoksi tuotoksen käyttö on melko sovellettavissa. Kohderyhmämme ei varmasti ole ainoana kaipaamassa tukea omassa taloudenhallinnassaan ja sen kehittämisessä. Työkirja toimii mielestämme siis monipuolisena ohjauksen apuvälineenä esimerkiksi juuri nuorten parissa tehtävässä työssä. Toki on myös olemassa asiakasryhmiä, jotka voivat aikuisiälläkin kaivata tukea omassa taloudenhallinnassa. Koemmekin hienoksi mahdollisuudeksi sen, että työstämme voisi olla hyötyä muillekin kohderyhmille ja heidän parissaan työskenteleville.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, A. & Leinonen, E. 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A (toim.); Fågel, S. (toim.) & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – Ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 96–113.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A (toim.); Fågel, S. (toim.) & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – Ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 5–12.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2014. Ilman huoltajaa uudessa maassa — Miten luoda turvallisuutta ja luotamusta nuoren elämään? Teoksessa Heikkilä, E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisinstituutti. 79–87.
- Arvola, O.; Kuikkaniemi, A. & Siren, H. 2014. Kohtaamisia – ryhmätoteutukset yksintulleiden nuorten tukena. Teoksessa Heikkilä, E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisinstituutti. Saatavissa myös http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A49_Halaten_seminaari_EH.pdf
- Björklund, K. 2014. ”Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa” Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. 29–33. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/A48_Yksin_tulleet_Halaten_projekti_KB.pdf
- EHJÄ ry. 2016. Tukea matkalla aikuisuuteen. Viitattu 4.1.2017. <http://www.ehja.fi/>
- European Migration Network. 2008. Yksintulleet – Näkökulmia ilman huoltajia saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Helsinki: Maahanmuuttovirasto.
- Freire, P. 1990. Pedagogy of the oppressed. London: Penguin Books.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, K. 2005. Sijoittajan käsikirja. Helsinki: Talentum.
- Jasinskaja-Lahti, I; Liebkind, K & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa – Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kaukko, M. 2014. Ehjempään aikuisuuteen osallistavan kasvatuksen keinoin. Teoksessa Heikkilä, E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisinstituutti. 103–115.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntilanne. Helsinki: WSOY.
- Kerkkänen, H. & Säävälä, M. 2015. Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Helsinki: Edita Publishing Oy. Saatavissa myös http://www.kotouttaminen.fi/files/43286/TEMjul_40_2015_web_09062015.pdf

Keskinen, S; Rastas, A; & Tuori, S. 2009. En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino.

Keskinen, S. & Vuori, J. 2012. Erot, kuuluminen ja osallisuus yhteiskunnassa. Teoksessa Keskinen, S.; Vuori, J. & Hirsiaho, A. (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press. 7—35.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2004. Raha-asiat, Yksityistalouden opas. Helsinki: Kilpailu- ja kuluttajavirasto.

Kivijärvi, A.; Nieminen, H. & Toivikko, K. 2015. Esteet ja kiertotiet. Teoksessa Nieminen, H. (toim.); Kivijärvi, A. (toim.) & Toivikko, K. Kiertoteitä. Maahan muuttaneet yhteiskunnallisten esteiden edessä. Helsinki: Into Kustannus. 11–19.

Kivinen, O. (toim.) 2011. FRISKI. Elämänhallinnan oppimateriaali. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Kuoppamäki, S-M. 2011. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen turvapaikkamenettelyt ja viranomaisyhteistyö. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Espoo: Rajavartiolaitos.

Kuosma, T. 2016. Turvapaikka ja pakolaisasema. Kansainvälisen suojelun periaatteet. Kemi: Nord-books.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Annettu Helsingissä 30.12.2010. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>.

Maahanmuuttovirasto & Pakolaisneuvonta ry. 2010. Edustajana turvapaikkamenettelyssä. Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalle. Pakolaisneuvonta ry. Viitattu 17.10.2016 http://www.pakolaisneuvonta.fi/files/PAN_edustajaopas_2010_verkko.pdf

Maahanmuuttovirasto. 2016a. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Viitattu 12.10.2016. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka- ja_pakolaistilastot

Maahanmuuttovirasto. 2016b. Turvapaikanhakijat. Yksintulleet alaikäiset 1.1.-31.12.2015. Viitattu 13.10.2016. http://www.migri.fi/download/64992_Tp-hakijat_alaikaiset_2015.pdf?694b491acb07d488

Maahanmuuttovirasto. 2016c. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 17.10.2016 http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen

Maahanmuuttovirasto. 2016d. Turvapaikanhakijat 1.1.-31.12.2015. Viitattu 29.10.2016. http://www.migri.fi/download/64990_Tp-hakijat_2015.pdf?b5b6d39f6801d488

Maahanmuuttovirasto. 2017. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Viitattu 10.2.2017. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka- ja_pakolaistilastot

Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä — Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Viitattu 25.10.2016 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24957/9789513939922.pdf?seq=1>

Marttila, J.; Similä, J.; Ukkonen, J. & Vuorela, L. 2016. Jokaisen talous. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

- Mikkonen, A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestö-liitto. 53–71
- Mikkonen, A. 2011. Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia- ja nuoria? Teoksessa Alanko, S. (toim.); Mustonen, H. (toim.) & Marttinen, I. (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme – All our Children ry.
- Mustonen, H. & Alanko, S. 2011a. Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden turvapaikka-prosessi Suomessa. Teoksessa Alanko, S. (toim.); Mustonen, H. (toim.) & Marttinen, I. (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme – All our Children ry. 10 – 41
- Mustonen, H. & Alanko, S. 2011b. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Teoksessa Alanko, S. (toim.); Mustonen, H. (toim.) & Marttinen, I. (toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset lapsemme – All our Children ry. 10 – 41
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2012. Tavoitteena kotoutuminen -Valtion kotouttamisohjelman 2012—2015 painopistealueita. Teoksessa Hiltunen, S. (toim.). Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. 20—29.
- Pakolaisneuvonta RY. 2016. Käsitteitä. Viitattu 20.9.2016 www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=106
- Raitasalo, R. 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Helsinki: Kansaneläkelaitos, sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1.
- Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Räsänen, J. 2014. Voimaantuminen ja elämänpolitiikka — voimaantumisen resurssiteoria, uskaltava vastuullisuus, valinta, optimointi ja kompensointi. Järvenpää: Julkiviestintä Oy.
- Räty, M. Maahanmuuttaja asiakkaana. 2002. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Sata omenapuuta –hankesuunnitelma. Julkaisematon lähde.
- Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A (toim.); Fågel, S. (toim.) & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet – Ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 63–77
- Separated Children in Europe Programme. 2016. Separated Children. Who are separated children? Viitattu 10.11.2016. <http://www.separated-children-europe-programme.org/p/1/68/separated-children>
- Silove, D. 2004. Teoksessa Broken spirits. Wilson, J. P. & Droždek. The Treatment of Traumatized Asylum Seekers, Refugees, and War and Torture Victims. New York: Brunner-Routledge. 13–32.
- Sisäministeriö. 2016. Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä. Viitattu 20.9.2016 <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

- Sotkanet. 2016. Tilastohaku. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.10.2016. https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=s_Y1AgA=®ion=s07MBAA=&year=sy4rs07U0zUEAA==&gender=t&t=line
- Suomen pakolaisapu. 2016. Yleisimmin käytetyt termit. Viitattu 11.9.2016 pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2015a. Maahanmuuttajat. Viitattu 11.9.2016 <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/maahanmuuttajat>
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2015b. Lainsäädäntö velvoittaa lasten ja nuorten osallisuuteen. Viitattu 25.10.2016 https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/lasten_ja_nuorten_vaikuttamismahdollisuudet/lainsaadanto
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Viitattu 20.9.2016 <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat>
- Timonen-Kallio, E. 2010. Itsenäisen elämän ABC. Umbrella –työkirja. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Turku AMK. 2014. HALATEN – Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Viitattu 6.1.2017. <http://www.turkuamk.fi/fi/ajankohtaista/35/halaten-haavoittuvasta-lapsuudesta-ehjaan-aikuisuuteen/>
- Turku AMK. 2016. Sata omenapuuta. Viitattu 4.1.2017 <http://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hae-projekteja/sata-omenapuuta/>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2013. Perustietoa Suomesta. Viitattu 25.9.2016. http://tem.fi/documents/1410877/2888440/SIS_MIN_FI_LoRes.pdf/91e21adf-75ff-4ebe-b733-0eb8194017fa
- Ulkomaalaislaki 30.4.2014/301. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Tarjouspyyntö

Sata omenapuuta-hanke
Turun ammattikorkeakoulu Oy

TARJOUSPYYNTÖ
17.1.2017

Pyydämme hintatarjoustanne koskien viiden opinnäytetyön kuvitusta. Kaikki opinnäytetyöt tehdään Sata omenapuuta-hankkeelle, joka maksaa myös korvauksen.

Sata omenapuuta-hankkeen kohderyhmänä ovat kolmansien maiden 12-25-vuotiaat pakolaistaustaiset nuoret, jotka ovat kuntien kotouttamistoimien piirissä, erityisesti syrjäytymisuhan alla olevat henkilöt, naiset ja alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijat. Hanke toteutetaan Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa.

Sata omenapuuta-hankkeen tavoitteena on edistää nuorten kotoutumista, lisätä heidän osallisuuttaan ja integraatiotaan suomalaiseen yhteiskuntaan esimerkiksi liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen avulla. Tavoitteena on myös kehittää kuntien ja järjestöjen ammattilaisten kulttuurisensitiivistä osaamista esimerkiksi koulutuksen, työyhteisövalmennuksen ja asiantuntijakyselyn avulla. Lisäksi tavoitteena on kerätä tutkimuksen avulla tietoa muun muassa kotouttamisvaiheessa olevien nuorten tuen tarpeesta ja kahdensuuntaisesta vuorovaikutuksesta kantaväestön kanssa.

Viiden opinnäytetyön produktina syntyy nuorille kuntapaikan saaneille turvapaikanhakijoille suunnattu opas. Oppaiden aiheina ovat raha ja talous, sosiaaliset suhteet, suomen kielen oppiminen, asuminen ja terveelliset elämäntavat. Hakemamme kuvitus on yksinkertaista sarjakuvatyylistä. Kuvituksen tarkoituksena on selventää oppaassa olevaa tekstiä. Tarvitsimme kansilehden kuvituksen lisäksi noin 20 pientä kuvaa/opas.

Pyydämme tarjouspyyntöä yhteensä viidelle kansilehden kuvalle ja noin 100 pienelle kuvalle. Kaksi opasta valmistuu keväällä 2017 ja kolme syksyllä 2017, joten kahden oppaan kuvituksen tulisi olla valmiit helmi-maaliskuussa 2017 ja kolmen oppaan syyskuussa 2017.

Tarjouspyyntöjä otetaan vastaan 24.1.2017 asti. Ilmoitathan hinnat sisältäen alv.

Lisätietoa hankkeeseen ja kuvitukseen liittyen saa projektin projektipäälliköltä Katariina Felixsonilta (katariina.felixson@turkuamk.fi) sekä opinnäytetyön tekijöiltä Niina Virtaselta (niina.virtanen@edu.turkuamk.fi) ja Emma Mäkiseltä (emma.makinen@edu.turkuamk.fi).

Kunnioittaen

Sata omenapuuta-hanke
Turun ammattikorkeakoulu Oy

Haastattelu työntekijöille

OPINNÄYTETYÖN HAASTATELUKYSYMYKSET TYÖNTEKIJÖILLE:

Perustiedot

- Koulutustausta
- Työhistoria lyhyesti

Toiveet

- Hankkeen/työpaikan näkökulmasta
- Asiakkaiden näkökulmasta
- Asiakastyön näkökulmasta
- Työkirjan hyödynnettävyys

Tulot ja menot

- Nuorten raha-asioiden hoito kotimaassaan
- Nuorten käsitys taloudenhallinnasta
- Nuorten käsitys Suomen sosiaalihuoltojärjestelmästä
- Nuorten käsitys omista tuloista ja menoista, sekä niiden tasapainosta
- Nuorten saamat sosiaalietuudet
- Rahan lähetys kotimaahan
- Kulutusluotot nuorten elämässä

Säästäminen

- Nuorten säästäminen jotakin varten
- Säästämisen keinot

Pankkiasiointi & laskut

- Laskun maksaminen
- Nettipankin käyttö
- Pankkikortti
- Maksukyvyttömyys

Työ & verotus

- Nuorten töissä käyminen
- Nuorten tiedot Suomen verotussysteemistä

Huoli

- Huoli nuorten rahankäytöstä
 - rahapelit
 - rahan lainaaminen
 - pikavipit
 - velkaantuminen

Haastattelu asiakkaille

OPINNÄYTETYÖN HAASTATELUKYSYMYKSET NUORILLE:

Perustiedot

- Kotimaa
- Suomessa asumisaika
- Koulutus
- Mahdollinen työhistoria

Toiveet

- Vaikeat asiat taloudenhallinnassa
- Työkirjan sisältö

Tulot ja menot

- Raha-asioiden hoito kotimaassa
- Käsitys taloudenhallinnasta
- Käsitys Suomen sosiaalihuoltojärjestelmästä
- Käsitys omista tuloista ja menoista, sekä niiden tasapainosta
- Saadut sosiaalietuudet
- Rahan lähetys kotimaahan
- Kulutusluotot

Säästäminen

- Säästäminen jotakin varten
- Säästämisen keinot

Pankkiasiointi & laskut

- Laskun maksaminen
- Nettipankin käyttö
- Pankkikortti
- Maksukyvyttömyys

Työ & verotus

- Töissä käyminen
- Tiedot Suomen verotussysteemistä

Huoli

- Huoli rahankäytöstä
 - rahapelit
 - rahan lainaaminen
 - pikavipit
 - velkaantuminen

Palautekysely

1

PALAUTEKYSELY TALOUDENHALLINNAN OPPAASTA

Alkukartoitus

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Budjetointi

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Tulot

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Menot

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Säästäminen

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Verojen maksaminen

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Pankkitili

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Laskun maksaminen

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Tilipahtumat

Millainen aihekokonaisuus oli?

___ Onnistunut

___ En osaa sanoa

___ Siinä oli kehitettävää

Mitkä asiat olivat toimivia? Entä mitkä olisivat voineet olla parempia?

Millainen kokonaisuus oli?

Mitä olisit toivonut enemmän?

Entä vähemmän?

Olen

___ Asiakas

___ Työntekijä

Kiitos vastauksistanne!

Taloudenhallinnan työkirja

TALOUDENHALLINNAN TYÖKIRJA

Emma Mäkinen ja Niina Virtanen
Kuvittanut Krista Kukko
2017

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. OHJAAJALLE	4
3. ALKUKARTOITUS	5
4. BUDJETOINTI	7
4.1 TULOT	9
4.2 MENOT	12
4.3 SÄÄSTÄMINEN	17
5. VEROJEN MAKSAMINEN	22
6. LASKUN MAKSAMINEN	25
7. PANKKITILI	30
8. TILITAPAHTUMAT	32
9. LOPUKSI	34

1. JOHDANTO

Tämän työkirjan tavoitteena on auttaa nuorta hallitsemaan talouttaan paremmin sekä tukea suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista. Tämä työkirja on suunnattu nuorille kuntapaikan saaneille turvapaikanhakijataustaisille nuorille. Tätä työkirjaa on tarkoitus käyttää ohjaajan ja nuoren välisessä yhteistyössä, siten, että ohjaaja tukee ja motivoi nuorta oppimaan.

Tämä työkirja on osa isompaa opinnäytetyökokonaisuutta. Turun ammattikorkeakoulun opiskelijat tekevät yhteensä viisi erilaista nuorille turvapaikanhakijoille suunnattua työkirjaa eri elämänhallinnan osa-alueista. Kaikkien näiden opinnäytetöiden toimeksiantajana on Turun ammattikorkeakoulu Oy:n Sata omenapuuta-hanke. Sata omenapuuta-hankkeen kohderyhmänä ovat kolmansien maiden 12-25-vuotiaat pakolaistaustaiset nuoret, jotka ovat kuntien kotouttamistoimien piirissä, erityisesti syrjäytymisuhan alla olevat henkilöt, naiset ja alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijat. Sata omenapuuta-hankkeen tavoitteena on esimerkiksi edistää nuorten kotoutumista, lisätä heidän osallisuuttaan ja integraatiotaan suomalaiseen yhteiskuntaan esimerkiksi liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen avulla. Hanke toteutetaan Turussa, Raisiossa ja Uudessakaupungissa.

Me olemme tehneet yhteistyötä myös erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n kanssa. EHJÄ ry on valtakunnallinen lastensuojeluliitto, jonka toiminta painottuu pääosin lastensuojelun jälkihuoltoon, nuorten maahanmuuttajien tuettuun asumiseen sekä lastensuojelun tukihenkilötoimintaan. (EHJÄ ry 2016.) EHJÄ ry:n kautta saimme sekä työntekijä- että asiakashaastattelut tämän työkirjan toteutusta varten.

2. OHJAAJALLE

Tämä työkirja sisältää tehtäviä ja info-osuuksia liittyen rahaan ja talouteen. Työkirja on tarkoitettu nuorelle itselleen tukemaan hänen omaa taloudenhallintaansa. Tavoitteena on, että työkirja toimisi välineenä, jonka kautta nuori oppisi ohjaajansa tukemana, miten talous saadaan pidettyä hallinnassa erilaisten keinojen avulla.

Työkirjan tehtävät on suunniteltu siten, että niissä voidaan edetä järjestyksessä tai sitten valita asiakokonaisuuksia, joista nuori tarvitsee vielä enemmän tietoa. Tehtävien tekojärjestyksellä ei siis ole merkitystä oppimisen kannalta. Työkirjan tehtäviä voidaan tehdä joko yhdessä yhden nuoren kanssa tai ryhmätyöskentelyn yhteydessä monien nuorien kanssa.

Ohjaajan rooli on selkeyttää tehtävien aihekokonaisuuksia ja varmistaa, että nuori ymmärtää kaikki työkirjassa käsiteltävät asiat. Ohjaajan olisi tärkeä korostaa asiayhteyksiä ja sitä, mitä seuraa, jos asioita ei hoida ajallaan. Tällä pyritään siihen, että nuori saisi kattavan kuvan siitä, miten työkirjassa läpikäytyt teemat toimivat käytännössä Suomessa.

Ohjaajan tehtävänä ei ole kertoa nuorelle valmiita vastauksia, vaan antaa hänelle mahdollisuus itse etsiä tehtäviin vastaukset. Ohjaaja voi kuitenkin tehdä tehtäviä yhdessä nuoren kanssa, ja auttaa häntä löytämään vastauksia ja ratkaisuja. Näin nuori ei jää yksin hänelle hankalien teemojen kanssa, eikä hänen motivaationsa siten katoa. Tällaisilla työskentelyotteilla pyritään tukemaan nuoren vastuunottoa omista asioistaan, mikä taas pidemmällä tähtäimellä tukee hänen itsenäistymisprosessiaan.

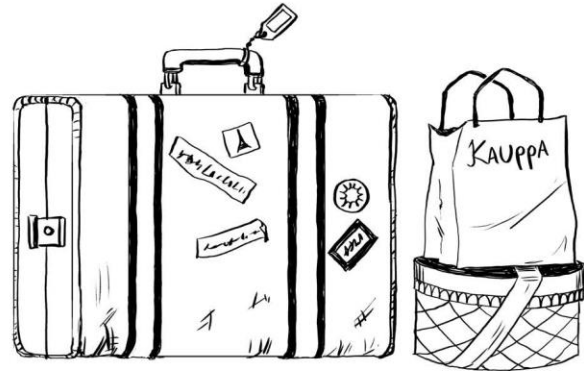
Toivomme tämän työkirjan olevan toimiva väline nuoren ja ohjaajan väliseen yhteistyöhön. Haluammekin edellä mainittujen vinkkien avulla korostaa työkirjan käyttötarkoitusta ja tavoitteita. Jokainen ohjaaja kuitenkin varmasti löytää omaan työskentelyyn soveltuvat tavat hyödyntää tätä työkirjaa asiakastyössä asiakaslähtöisesti edeten.

3. ALKUKARTOITUS

Omasta taloudesta ja raha-asioista huolehtiminen on tärkeää.

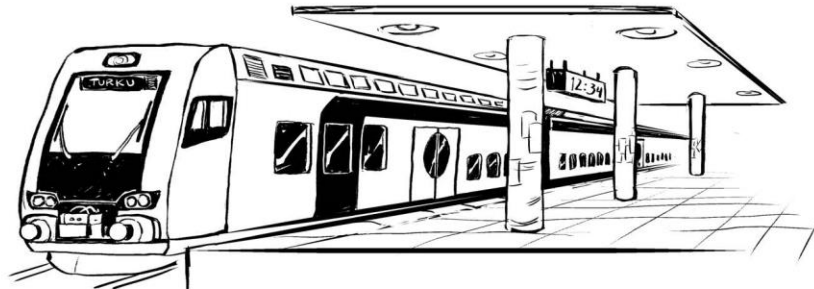
Sinun taloutesi vaikuttaa kaikkeen elämässäsi.

Kun sinun taloutesi ja raha-asiasi ovat kunnossa, voit suunnitella elämääsi paremmin.

Silloin voit suunnitella esimerkiksi matkoja tai ostaa itsellesi asioita, joita haluat.

Sinun ei tarvitse murehtia koko ajan, että mihin rahasi riittävät. Elämäsi on silloin siis helpompaa.

Merkitse rastilla tuntuvatko nämä asiat sinusta helpoilta vai vaikeilta. (X)

	Helppoa 	En tiedä 	Vaikeaa
Paljonko saan rahaa kuukaudessa? (s.9)			
Mitä tukia saan? (s.10)			
Mihin rahani kuluvat? (s.12)			
Mitä on säästäminen ja miten voin säästää? (s.17)			
Mitä ovat verot ja miksi niitä maksetaan? (s.22)			
Laskun maksaminen (s. 25)			
Pankkitili (s.30)			
Tiliote (s.32)			

Voit siirtyä tämän jälkeen aiheisiin, jotka olivat sinulle vaikeampia tai voit käydä läpi koko työkirjan.

4. BUDJETOINTI

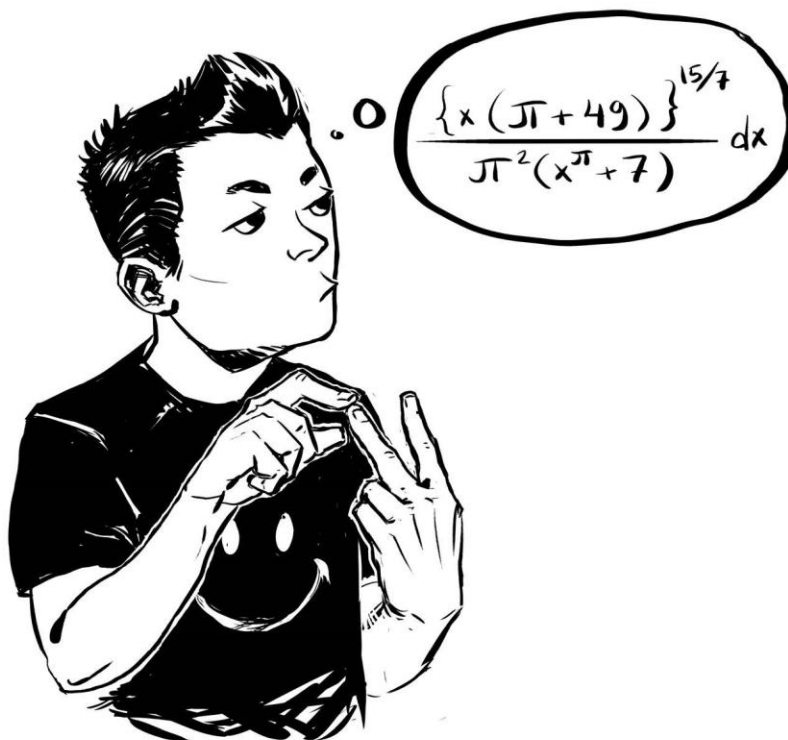
Budjetti = tulojen ja menojen suhde

Budjetilla tarkoitetaan suunnitelmaa tuloista ja menoista. Suunnitelman avulla sinä mietit mihin käytät rahojasi siten, että tulosi riittävät näihin menoihin. Sinun on siis tärkeää tietää, paljonko kuukaudessa saat rahaa ja mihin rahaa menee.

Budjetti on siis hyväksi SINULLE.

Muista tämä: Rahaa ei voi kuluttaa enempää kuin sitä on!

On tärkeää, että tiedät mihin sinun rahasi kuukaudessa riittävät. Laske siis paljonko kuukaudessa saat rahaa ja mihin rahaa kuluu.

Tässä on Viima. Viima ja hänen elämäntilanteensa ovat esimerkkeinä työkirjan eri kohdissa.

Mikä on rahatilanteesi nyt?

☐		Erittäin hyvä (Rahaa on paljon)
☐		Hyvä (Rahaa on sopivasti)
☐		En osaa sanoa
☐		Huono (Rahaa on vähän)
☐		Erittäin huono (En pärjää saamillani rahoilla)

4.1 TULOT

Saat kuukaudessa aina rahaa itsellesi. Jos teet töitä, saat palkkaa. Kelalta ja sosiaalitoimesta saat tukia eli sosiaalietuuksia. Tukien määrä vaihtelee ihmisillä. Tukia saadaan elämäntilanteen mukaan.

Tulosi voivat olla esimerkiksi näitä:

- Töistä saat **palkkaa**
 - Kun käyt töissä ja saat palkkaa, tarvitset verokortin
 - Palkka voi vaikuttaa tukien määrään
- Kelalta saat **työmarkkinatukea**, jos olet hakenut kouluun etkä ole kieltäytynyt sinulle tarjotuista töistä tai koulutuksista
- Kelalta saat **yleistä asumistukea**
- Kelalta voit saada myös **perustoimeentulotukea**. Sitä voi saada vasta sitten, kun on hakenut jo muita tukia ja ne eivät riitä menoihin. Se on viimesijainen tuki.
- **Täydentävä toimeentulotuki**. Sosiaalityöntekijä myöntää täydentävää toimeentulotukea tilanteessa, jossa saamasi tuet eivät riitä ja tarvitset rahaa.

Esimerkki täydentävästä toimeentulotuesta: Viima haluaa alkaa harrastaa jalkapalloa. Hänellä ei kuitenkaan ole varaa maksaa kuukausimaksua ja lisenssiä. Hän haki sosiaalitoimistosta apua ja sosiaalityöntekijä myönsi Viimalle täydentävänä toimeentulotukena maksusitoumuksen näihin maksuihin.

- Kelalta saat **opintotukea**
 - Vasta kotoutumistuen jälkeen

Kelan tuet eivät tule aina samana päivänä.

10

Kelan sivuilta löydät tietoa, miten voit hakea tukia.
Tältä sivulta löydät videon, jossa kerrotaan, miten haet toimeentulotukea:
<http://www.kela.fi/toimeentulotuki>

Paljonko siis sinä saat sosiaalietuuksia kuukaudessa?

Työmarkkinatuki _____ €

Yleinen asumistuki _____ €

Perustoimeentulotuki _____ €

Jos olet tässä kuussa saanut esimerkiksi **täydentävää toimeentulotukea**, voit merkata sen tähän _____ €

Opintotuki _____ €

Merkitse tähän taulukkoon minä päivinä saat erilaisia tuloja. Näin pystyt paremmin hahmottamaan, paljonko saat kuukaudessa rahaa itsellesi.

Päivämäärä	Sosiaaliuudet (tuet) yhteensä	Palkka	Muut rahat (esim. ystäviltä tai sukulaisilta saatu/lainattu)

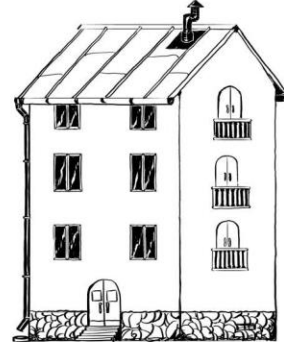
Yhteensä _____

4.2 MENOT

Sinulle tulee kuukaudessa erilaisia menoja. Tällöin rahasi kuluvat siis erilaisiin asioihin. Ne voivat olla:

VÄLTTÄMÄTTÖMIÄ ELI KIINTEITÄ MENOJA

- **Vuokra**
 - Vuokrasi voidaan maksaa kokonaan suoraan vuokranantajallesi asumistuesta, jonka saat Kelalta. Voit myös maksaa itse pienen osuuden, ja osa menee suoraan toimeentulotuesta. Silti on tärkeää tietää, kuinka suuri vuokra asunnossasi on.

- **Puhelinlasku/Prepaid**

- **Sähkölasku, vesilasku ja vakuutukset**
 - Nämä ovat sellaisia menoja, jotka sinun täytyy maksaa säännöllisesti, mutta laskut eivät tule sinulle joka kuukausi.

MUUTTUVAT MENOT

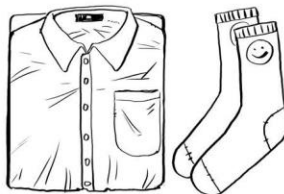
- Ruoka

- Lääkkeet

- Vaatteet

- Liikkuminen

- Harrastukset

Paljonko sinulta kuluu rahaa alla oleviin laskuihin kuukaudessa? Merkitse alapuolelle laskujen yhteissumma.

Puhelin _____ €

Internet _____ €

Sähkö _____ €

Vesi _____ €

Vakuutukset _____ €

Muut laskut (Netflix, Spotify...) _____ €

Yhteensä _____ €

Sähkö- ja vakuutuslasku eivät tule joka kuukausi. Jos ne tulevat kolmen kuukauden välein, voit jakaa laskun kokonaissumman kolmella ja näin saat selville, paljonko sinulle tulee maksettavaa yhdeltä kuukaudelta. Vesilasku maksetaan yleensä yhdessä vuokran kanssa.

Mieti myös, mihin kaikkeen sinulla menee viikossa rahaa.

Tämän jälkeen pystyt laskemaan helpommin, paljonko niihin menee rahaa kuukaudessa.

Paljonko sinulla menee viikossa rahaa ruokaan?

Maanantai _____

Tiistai _____

Keskiviikko _____

Torstai _____

Perjantai _____

Lauantai _____

Sunnuntai _____

Ei YHTEENSÄ VIIKOSSA _____

Tähän voit merkata, jos sinulla kuluu säännöllisesti viikossa johonkin muuhun muuttuvaan menoon rahaa

Lähetätkö rahaa kotimaahasi? Paljonko? _____ €

Lainaatko rahaa kavereillesi? Paljonko? _____ €

Merkitse alle kaikki menosi ja niiden päivämäärät. Näet siten kuukauden menosi.

Päivämäärä	Vuokra	Muut laskut yhteensä	Ruoka	Vaatteet	Liikkuminen (esim. bussi)	Tupakka ja alkoholi	Muut menot

4.3 SÄÄSTÄMINEN

1. Mitä säästäminen on?

2. Miksi säästäminen on tärkeää?

3. Mistä kaikesta voi säästää?

4. Suurin hankinta, johon olet säästänyt?

5. Säästätkö nyt? Mihin?

6. Onko säästämisestä haittaa? Miksi?

7. Keinoja säästämiselle?

Tässä muutama säästämisvinkki:

- Kierrätä, vaihda, korjaa, lainaa
- Osta kirpputorilta
- Osta alennusmyynnistä
- Suunnittele ostoslista. Osta isompia eriä kerralla, ettei joka päivä tarvitse käydä kaupassa. Pienempi riski heräteostoksille.
- Älä osta liikaa ruokaa. Tarkista viimeinen käyttöpäivä tuotteista.
- Vertaile hintoja
- Mieti, tarvitsenko tätä todella?
- Kannattaako merkistä aina maksaa?
- Tee ruokaa kotona isompi erä kerralla
- Matkusta edullisesti. Kävele, pyöräile, käytä julkisia liikennevälineitä. Jos käytät paljon esim. Bussia tai junaa, hanki kausikortti.
- Säästä sähköä. Sammuta sähkölaitteet, kuten tv ja tietokone aina kun et käytä niitä. Sammuta valot huoneista, joissa et ole.
- Avaa säästötili
- Vältä kalliita lainoja (pikavipit, osamaksukorko)
- Varaudu. Maksa laskut aina ennen eräpäivää. Näin säästyt muistutusmaksulta.

Jos säästöön ei jäänyt yhtään rahaa, mitä voisit tehdä seuraavassa kuussa, että onnistuisit paremmin?

Viima sai vihdoin ostettua haluamansa polkupyörän. Hän säästi kuusi kuukautta 20€/kk, jotta sai säästettyä rahaa 120€ maksavaan polkupyörään. Nyt hän on iloinen, kun hänellä on uusi polkupyörä.

Viima osti joka päivä vuoden ajan take away-kahvikupin, joka maksoi 1,50€. Vuodessa hän olisi säästänyt $1,50\text{€} \times 365\text{vrk} = 547,5\text{€}$, jos hän ei olisi ostanut yhtäkään take away-kahvikuppia.

Vertaile eri kauppojen hintoja. Voit merkata taulukkoon myös muita tuotteita, joita kaupasta yleensä ostat.

Kauppa→					
Riisi 1kg					
Leipä					
Tee					
Kahvipaketti					
Mehu 1l					
Maito1l					
Kana					
Vehnäjauho					
Kananmuna					
Tomaatti 1kg					
Kurkku 1kg					

5. VEROJEN MAKSAMINEN

Palkasta maksat veroja. Tarvitset töihin verokortin. Verokortissa on veroprosentti (%), joka on prosenttimäärä, joka lähtee sinun palkastasi pois. Myös tuista, joita saat esimerkiksi Kelasta, maksetaan veroa. Siihen et tarvitse verokorttia. Veroprosenttisi saat tietää verotoimistosta.

Suomessa terveydenhuolto, koulutus, julkinen liikenne ja monet muut palvelut ovat ilmaisia. Ne maksetaan veroilla. Myös erilaisia tukia maksetaan veron maksamisen avulla.

Veronpalautukset saat aina seuraavan vuoden lopussa, jos olet maksanut veroa palkasta tai tuista. Veronpalautuksia saadaan silloin, kun olet ansainnut rahaa vähemmän, kuin mikä oli tulorajasi. Veroprosentti on siis ollut suurempi kuin olisi tarvinnut.

Jos olet ansainnut rahaa enemmän, kuin mikä on verokorttisi tuloraja, joudut maksamaan jäännösveroa (mätkyjä).

Veronpalautuksista ja mätkyistä saat tiedon kirjeessä, jonka Verohallinto lähettää kotiisi.

”Pimeä työ” eli työ, jota tehdään ilman verokorttia (ei makseta veroja) voi tuntua aluksi hyvältä ajatukselta. Se ei kuitenkaan kannata, koska siitä on enemmän haittaa kuin hyötyä. Esimerkiksi jos työpaikallasi tapahtuu onnettomuus, joudut maksamaan hoitosi itse. Jos työnantaja ei maksa sinulle palkkaa, kukaan ei voi auttaa sinua saamaan rahojasi. Jos saat lapsen tai joudut työttömäksi, saat vähemmän rahaa, koska et ole maksanut veroja ja muita pakollisia maksuja, kuten työeläkemaksuja.

Vanhuksena et enää käy töissä. Kun olet maksanut veroja ja eläkemaksuja, saat vanhempana kuukausittain rahaa. Eli saat eläkettä. Eli jos teet pimeää työtä, et kerää itsellesi eläkettä.

**VEROKORTTI PÄÄTOIMEN
PALKKATULOA VARTEN 2015
SKATTEKORT FÖR LÖN AV
HUVUDSYSSLA 2015**
Verotuskunta Beskattningskommun
91 HELSINKI
Henkilötunnus Personbeteckning
123456-1234

Etunimi Sukunimi

Ennakkopidätysprosentit 1.2.2015 alkaen Förskottsinnehållningssatserna fr.o.m. 1.2.2015			
Palkkaa varten För lön	Lisäprosentti Tilläggsprocent	Meritytölä varten För sjoarbetsinkomst	Lisäprosentti Tilläggsprocent
Perusprosentti Grundprocent		Perusprosentti Grundprocent	
6,5	28,0		

Työnantaja toimittaa ennakkopidätyksen vaihtoehdon A mukaisesti, jos työntekijä ei ole vaatinut yhden tuloajan käyttämistä (vaihtoehto B). Perusprosentti ja lisäprosentti ovat samat riippumatta siitä, kumpaa vaihtoehtoa käytetään.

Arbetsgivaren verkställer förskottsinnehållningen enligt alternativ A, förutsatt att arbetstagaren inte begärt att en enda inkomstgräns ska tillämpas (alternativ B). Grundprocenten och tilläggsprocenten är desamma oberoende av vilket alternativ du väljer.

A Työnantaja toimittaa ennakkopidätyksen palkkakauden tuloajan mukaan. Arbetsgivaren verkställer förskottsinnehållningen enligt löneperiodens inkomstgräns.					
Palkkakauden tuloaja	Löneperiodens inkomstgräns	viikossa	päivässä	Meritytölä päivässä	Laskennallinen tuloaja
kuukaudessa per månad	kahdessa viikossa per två veckor	per vecka	per dag	Sjoarbetsinkomst per dag	ATK-järjestelmää varten Kalkylerad inkomstgräns för datasystem
1 425,00	657,69	328,85	46,98		17 100,00

B ☐ Haluan, että työnantaja toimittaa ennakkopidätyksen yhden tuloajan mukaan. Valintaa ei voi vaihtaa kesken vuoden. Jag väljer förskottsinnehållningen enligt en enda inkomstgräns. Alternativet kan inte bytas mitt under året.	
15 732,00	Tuloaja ajalle 1.2. - 31.12. Tarkista, että tuloaja kattaa myös lomarahat. Työnantaja käyttää tammikuussa edellisen vuoden verokorttia. Inkomstgränsen för tiden 1.2. - 31.12. Kontrollera att inkomstgränsen täcker också semesterpenningen. I januari använder arbetsgivaren skattekortet för det föregående året.

Työnantajan merkinnät maksetuista palkoista 1.2.2015 alkaen Arbetsgivarens anteckningar om de utbetalda lönerna fr.o.m. 1.2.2015			
Ajalla För tiden	Työnantajan nimi	Arbetsgivarens namn	Ennakkopidätyksen alaiset palkat Förskottsinnehållningspliktiga löner

Veronumero/Skattenummer 1234567890123

Tiedot annetaan erillisellä liitteellä tai Verohallinnon lomakkeella Veroh 5049. Lisätietoja vero.fi
Uppgifterna ges i en särskild bilaga eller med Skatteförvaltningens blankett Veroh 5049r. Ytterligare information skatt.fi

Kuva 1. Viiman verokortti.

Kuvassa on Viiman verokortti.

Mikä on Viiman veroprosentti?

Paljonko hän saa tienata tällä veroprosentilla?

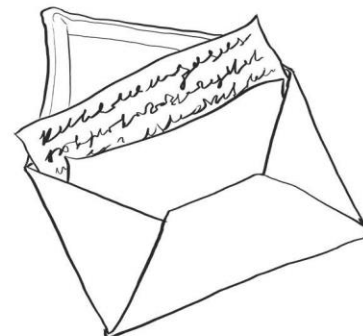
Mitä sitten, jos tulot ylittävät tuloajan?

6. LASKUN MAKSAMINEN

Suomalaisten tilinumerot ovat kansainvälisessä IBAN-muodossa. Suomalainen tilinumero alkaa FI-maatunnuksella.

Avaa aina kaikki kirjekuoret. Jos et ymmärrä, mikä kirje se on, kysy luotettavalta aikuiselta apua.

Verkkopankki. Laskut maksetaan tavallisesti verkkopankissa, koska se on ilmaista. Verkkopankki toimii internetissä. Tarvitset internet-yhteyden ja verkkopankkisopimuksen pankkisi kanssa. Verkkopankissa voit maksaa laskuja ja seurata tilisi tapahtumia. Oma pankkisi opastaa verkkopankin käytössä. Aluksi se voi tuntua hankalalta, mutta harjoittelemalla oppii.

Maksuautomaatti. Maksuautomaatteja on esimerkiksi kaupoissa ja pankeissa. Käytä maksaessasi viivakoodia. Se nopeuttaa laskun maksamista, koska laite lukee viivakoodista laskun tiedot. Laskun maksaminen maksuautomaatilla maksaa noin kaksi euroa/lasku.

R-kioski. Voit maksaa laskusi myös R-kioskillä. Jokaisen laskun maksaminen maksaa kolme euroa/lasku.

Pankin tiskillä maksaminen on kallista, koska siitä pitää maksaa palvelumaksu.

Maksa laskut ajoissa. Jos et maksa laskua ajoissa,
joudut maksamaan viivästyskorkoa.
Eli joudut maksamaan ylimääräisen summan rahaa.

Viiman sähkölasku oli **20 euroa**. Laskun eräpäivä oli 30.5.
Viima ei maksanut laskua ajoissa.
Hänelle tuli viivästyslasku noin kahden viikon kuluttua.
Sähkölasku oli silloin **25 euroa**.

Tarkastele joko alla olevaa laskua tai jotakin saamaasi laskua. Merkitse seuraavat laskun osat:

- Maksun saaja Laskun maksaa se, jonka nimi laskussa on.
- Maksun saajan tilinumero
- Laskun eräpäivä
- Maksettava summa
- Laskun kokonaissumma, jos eri kuin maksettava summa
- Laskun viitenumero
- Laskun numero

Saajan tilinumero	IBAN FI12 3456 7890 1234 56	BIC ABCDEFGH
Saaja	Sähköfirma OY Sähkökatu 6, 01234 Sähkölä.	Sähkölasku Laskun numero 123456789
Maksaja	Viima Vimputa Vimpulantie 1 20100 Turku	Sopimusnumero 234567A Asiakasnumero 12345
Allekirjoitus _____		Viite no 123456789
Tilityt nro		Eräpäivä 13.3.2017 EUR 15,01

Miksi edellisellä sivulla olleet laskun osat ovat tärkeä tietää?

Tarkista aina, että numerot on näppäilty oikein!
Pyri aina maksamaan lasku eräpäivään mennessä.

Mitä teet, jos et pysty maksamaan laskuasi ajoissa?

- Et mitään. Odotat muistutuslaskua ja maksat sen viivästyskorkojen kera.
- Lainaat rahaa ja maksat laskun.
- Kysyt apua luotettavalta aikuiselta tai kaverilta.
- Otat yhteyttä maksun saajaan ja sovit eräpäivän siirtämisestä tai osissa maksamisesta. Puhelinnumero löytyy usein laskusta.

Talous- ja velkaneuvonta ma-pe klo 10-11 puh. 02 330 044

Mitä tapahtuu, jos et maksa laskua ajoissa?

- _____
- _____
- _____

Vastaus kysymykseen: Mitä tapahtuu, jos et maksa laskua ajoissa;

- Saat 1-2 muistutuskirjettä velkojalta
- Saat 1-2 muistutuskirjettä perintätoimistosta. Laskun maksamisesta voi vielä neuvotella
- Haetaan käräjäoikeudesta tuomiota
- Perintäkirje ulosottomieheltä
- Ulosotto = sinulta voidaan ottaa suoraan tietty määrä rahaa palkastasi tai tietty määrä omaisuutta, jonka omistat
- Ellet maksa maksua ulosottomiehellekään, tuomioistuin voi muuttaa maksut vankeusrangaistukseksi

Jos et maksa laskua tai velkaa, sinulle tulee maksuhäiriömerkintä Suomen Asiakastieto Oy:n rekisteriin. Merkintä pysyy rekisterissä 2-4 vuotta.

Luottotietosi, eli maksuhäiriömerkinnät voidaan tarkistaa esimerkiksi, kun haet vuokra-asuntoa, työpaikkaa, Suomen kansalaisuutta tai lainaa.

7. PANKKITILI

Tarvitset pankkitilin raha-asioiden hoitoon. Pankkitilille maksetaan sosiaalietuudet/tuet ja palkka. Pankkitilille voi myös säästää rahaa.

Suomessa on useita eri pankkeja. Vertaile eri pankkien hintoja ja palveluita ja valitse itsellesi sopivin pankki.

Kun avaat pankkitilin, sinun pitää todistaa henkilöllisyytesi. Tarvitset siis passin tai muun virallisen henkilöllisyystodistuksen.

Jos sinulla ei ole passia, jotkut pankit hyväksyvät myös muukalaispassin tai pakolaisen matkustusasiakirjan.

Ajokortilla et voi aina todistaa henkilöllisyyttäsi.

Lain mukaan pankin pitää saada selvitys, mihin aiot käyttää tiliäsi. Pankki voi myös tarkistaa luottotietosi.

Pankki tarvitsee seuraavat tietosi:

- Nimi
- Henkilötunnus
- Osoite Suomessa
- Jos maksat veroja ulkomaille, osoite tässä toisessa maassa
- Jos muilla henkilöillä (esim. Edustaja) on oikeus käyttää tiliäsi, heiltä vaaditaan samat tiedot, kuin sinulta.

Miksi on hyvä omistaa oma pankkitili?

- _____
- _____
- _____

8. TILITAPAHTUMAT

Tiliotteesta ja tilitiedoistasi näet kätevästi rahatilanteesi.

Tarkastele omaa tiliotettasi tai tilitietojasi verkkopankista. Jos sinulla ei ole omaa tiliotetta, voit tarkastella alla olevaa Viiman tiliotetta.

Kirjauspäivä Arvopäivä	Määrä Euroa	Selitys Maksun saaja/maksaja/viesti	Viite
2.1.2017	+697,00	Tilisiirto	
		Työmarkkinatuki	
		Kansaneläkelaitos	
2.1.2017	+312,00	Tilisiirto	
		Yleinen asumistuki	
		Kansaneläkelaitos	
2.1.2017	-450,00	Tilisiirto	
		Vuokra	
3.1.2017	-50,00	Korttioso	
		K-market	
5.1.2017	-15,00	Tilisiirto	
		Vesimaksu	
10.1.2017	-12,52	Korttioso	
		Palvelumaksu	
13.1.2017	-100,00	Korttioso	
		Käteisnosto	
17.1.2017	-100,00	Korttioso	
		Lidl	
20.1.2017	-30,00	Tilisiirto	52478116
		Sähköä oy	
20.1.2017	-30,00	Tilisiirto	5478962
		Sähkön siirto	
21.1.2017	-80,00	Korttioso	
		S-market	
25.1.2017	-50,00	Korttioso	
		Bussikortti	
28.1.2017	-62,00	Korttioso	
		K-market	
SALDO: 29,48€			

Viiman asumiskustannukset:
 Vuokra 450 €/kk
 Vesimaksu 15 €/kk
 Sähkölasku kolmelta kuukaudelta 10€
 Sähkönsiirto 10€

- **Tilisi saldo. Mikä on tilin saldo? Mistä näet sen?**

- **Ympyröi tai kirjaa ylös kaikki tulosi/Viiman tulot kuukauden ajalta.**

- **Tarkastele menoja/Viiman menoja:**

- **Mihin kaikkeen rahaa on kulunut kuukauden aikana?**

- **Ovatko kaikki menot tarpeellisia?**

- **Voisitko säästää enemmän seuraavassa kuussa? Mistä?**

9. LOPUKSI

OHJAAJA
HALUAA
SANOA:

Työkirjassa olevat tiedot voimassa työkirjan tekohetkellä vuonna 2017.